Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 214 (18537) | 1990 оной сентябриин 18, вторник | Сэн 3 мүн.

...ЖАЛ ХЭРЭГҮҮДЭЙ ПАРТИ МАНДА ХЭРЭГТЭЙ

Россин Федерациин партийна организацинуудта, бүхы коммунистнуудта

...коммунистнууд!

...олониитын һанал хүсэлөөр байгуулагдаһан ...Коммунис парти ажал ябуулгаяа эхилбэ. Манай ...хараа шэглэл хадаа КПСС-эй XXVIII съездын ..., эрид шууд хубилган шэнэдхэлгын хараа шэг... ёһото, демократическа социализмын хараа шэг... гэжэ манай эмхидхэн байгуулгын съезд батаар ... байна. Энэ шэглэлһээ бидэ сухарихагүйбди.

...коммунистнуудай парти ажал ябуулгаяа бэелүүл...ийна олониитын эрхим дээдын засагта, эхин орга...ната түшэглэхэ юм. Россин ,тэрэнэй бүхы арадуудай ...удые өөртөө дүтэ абадаг ниитэ-политическэ бү...нуудтэй харилсахаар манай парти бэлэн.

...шанга байдалда хүдэлмэриеэ захалхамнай гээ...шар Россин Федерациин партийна организацинууд... боложо байгаа тоосоото һунгалтын кампанида нү...ууднэ. Экономикын шахардуу байдал ниитын ажа...эришэлдөөнүүдые улам тодоруулаа. Зарим ком...та маргана, тээлмэрдэнэ. Коммунизмда эсэргүү доб..., В. И. Ленинэй нэрэ, дурасхаалые доромжолхо ...нүүдэй нүлөөндэ ороһон нүгөөдэ зониинь ха... алданхай. Партийна комитедүүдэй, эхин орга...удай дайшалхы шанарынь доошолно, ажал ябуул...хой шэглэл алдагдана. Тоосоото һунгалтын кам...лзэлые эрид дабажа, манай хэрэгэй зүб байһан...эй ёһоор этигэлые һэргээхэ уялгатай.

...имэ эрид эгсэ эрьелтын шатада өөрынгөө харюу...жэ, Россин общественэ шууд шэнэлхын, тэрэнэй ..., һэшхэл бодолой соёлые, национальна ёһо зан... һэргээхын, Федерациин, бүхы Советскэ Союзай ...хани барисаае, харилсаа холбоое бэхижүүлхын түлөө байнабди, мүн энэ талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй, Россин правительствын бэелүүлдэг бүтэмжэтэй бүхы алхамуудые дэмжэнэбди. Социальна үнэн зүб политикын, хүн зоной дүүрэн тэгшэ һуудал байдалай, аша үрэ ехэтэ экономикын, ниитын байгуулалтые хубилгахагүй зорилготой дэлгүүрэй түлөө дуугаа үгэнэбди. Энэ хадаа манай зорилго, партийна үүр бүхэнэй ажал ябуулгын программа болоно.

Манай парти ажалша арад зонтой, хүдэлмэришэдтэй, таряашадтай, интеллигенцитэй ниитэ нэгэн һанал бодолтой байжа, политическэ тэмсэлэй оршондо тэдэнэй аша туһые хододоо хамгаалха гэжэ үдэр бүриингөө ажал ябуулгаар бидэ баримталха уялгатайбди. Мүнөө үедэ «бүхы засаг түбэй газарта болон нютагуудта Соведүүдтэ байха ёһотой» гэһэн Ленинскэ гол ёһын бэелүүлэгдэжэ байхада, олон партинуудай хүдэлмэридэ бодото эрхэ байдалай бии боложо байхада, энэ засагай имагтал ажалша хүнүүдэй, бүхы арадай туһада шэглүүлэгдэхын түлөө коммунистнууд оролдоно.

Хуули буса ябадалай улам һүжэржэ, ажахын хүтэлбэрилгын хайша хэрэг боложо, гүрэнэй ажалай журамай унажа, элбэг байһаншье юумэнэй дуталдажа, манай эрхэтэдэй ямаршье хамгаалалтагүй байһантай ушархадаа, юун болоо гээшэб гэжэ асууха уялгатайбди. Өөр дээрээ харюусалга дааһан болон арадай этигэлдэ хүртэһэн органуудта, тушаалтадта, ямаршье партинуудта тэдэнэй хабаатай байгаа һаань, тодорхой эрилтэнүүдые табиха ёһотойбди. Коммунистнууд, тон түрүүн депутадууд, өөрынгөө бата найдамтай үгэ хэлэжэ, һунгагшадай эрхэнүүдые бэелүүлгэдэ туһалха, Совет засагай уддхые ямаршье аргаар хазагайруулгые зайсуулхын, республикануудта, ССР Союзда эрхэтэдэй болон үндэһэ яһатанай эбэй ёһоор ойлгосолгые хамгаалхын, бүтэн бүрин байлгахын тула дороһоо найдамтай хиналта табиха гэжэ хүнүүд хүлеэнэ.

Манай хүсэл, эрмэлзэл иимэл даа, тэдээн тухай элитээр, залан сэхээр хэлэнэбди.

Социалис шэнэдхэлгын хуби заяан бидэнэр бүхэнһөө, нүхэдүүд, дулдыдана. Энэ ойлгосо партийна суглаануудай, тоосоото һунгалтын бүхы кампаниин гол удхань болохо ёһотой. Тэрэнэй эсэстэ партийна комитет, эхин организаци бүхэн мүнөөнэй эрхэ байдалда ажал ябуулгынгаа тодорхой программые тодорхойлхо юм. Коммунистнууд хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй гол һудаһаниинь боложо, таряашадай холбооe батадхаха, хүнэй ажаһуудаг газарта ниитын хүдэлмэрииe эмхидхэхэ уялгатай. Мүнөө үедэ хүнүүдэй, илангаяа, залуушуул болон ветерануудай, социальна хамгаалалтада анхарал хандуулха гээшэ аргагүй шухала болонхой. Предприятинуудайнгаа хуби заяае ажалшадай өөһэдэйнь шиидхэхые, ниитын өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилгые хүгжөөхые профсоюзуудтай, ажалша коллективүүдэй соведүүдтэй хамта түйлаха.

Залхууралга, һанаа амар ябадалые, һэжэглэл, өөртөө этигэхэгүй ябадалые усадхажа, арадай ажабайдалай шухала асуудал, эрилтэнүүдые шиидхэлгэдэ эршэтэйгээр оролсохо. нэгэн һаналтай хүнүүдые нэгэдүүлхэ, партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ гээшэ — мүнөөнэй тоосоото һунгалтын кампаниин, манай Центральна Комитедэй гол зорилгонь болоно. Бата этигэлтэй коммунистнуудые, эдэбхи үүсхэлтэй ударидагшадые, тэрэ тоодо залуушуул болон эхэнэрнүүдэй дундаһаа, зоримгойгоор дэбжүүлхэ, Россин Федерациин Компартиин найдамтай эдэбхитэдые бүридүүлхэ хэрэгтэй. Унжагайрһан кризисһээ гараха ябадалда общественэдо туһалха, КПСС-эй XXVIII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хүсэ шадалтай байһанаа имагтал тодорхой ашаг үрэтэй хүдэлмэреэрээ гэршэлхэ уялгатайбди.

РСФСР-эй КОМПАРТИИН ЦК-гай ПОЛИТБЮРО.

ЭРИД ШУУД ЯБУУЛГЫН ҮЕ САГ

...программа бүхы рес...ууда болон союзна ...ствада дэмжэгдэхэ ...гэжэ этигэнэб гээд ...и Министрнүүдэй Со...үүлэгшэ И. С. Сила...ет журналистнуудтай ...н 14-дэ уулзахадаа ... байна. Союзна пра...ын программатай ха...ое общество дотор ...зүбшэн хэлсэгдэжэ ...кадемик С. С. Шата...программын зарим дү... тэрэ тайлбарилжа

...ер-министрэй һанам... «Шаталинай — Явлин...программа» гэжэ үшөө ...болоһон программын ...а Союзые һандаргаха ...харин тэрэниие шэнэ ...неска байдалаар дүүр...и ори ганса зүб шэг...жо шадаһан байна. Тэ...ан шухала ёһо гэхэдэ, ...ликанүүдай бэеэ даанги ...и үндэр хэмжээн ба ...ларта эрхэнүүдые үгэ...оорондоо үгэ ойлгонги ...мүн болоно. Програм...ноо бэшэ бусад бү...ына республикануудтай ...хэй гэжэ Россин ...ественэ толгойлогшо ...нэб.

...программые бэелүүлхыч ...оной ажахые хүтэлбэ...түримые үндэһөөрн... хэрэгтэй болоно. ...бидэ предприятинуудые экономическа талаараа министерствэнүүдһээ дулдыданги байдалһаа гаргаха гэһэн бодолые бидэ баримталнабди гэжэ республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ хэлээ. Тиигэбэшье гүрэнэй программануудые тааралдуулан эрхилхын тула зарим байгууламжанууд, жэшээнь, ГКНГ үлөөгдэхэ ёһотой болоно. Реформо бэелүүлгын хойноһоо хиналта хэхын түлөө тусхай зургаан байгуулагдажа болоомоор. Тиихэ зуураа хуушан зарим байгуулалтанууд шэнэ түхэлтэй болохо ёһотой. Жэшээнь, гүрэнэй захил хэлсээнэй үндэһөөр, нөөсэнүүдээр хангагдаһанһаа дулдыдан, бүридүүлэгдэдэг болохо юм.

Энэ программые республиканүүдай баталан абаад байгаа һаа, республиканүүдай тусхай валюта бии болгохо ябадал хэрэггүй болохо гэжэ Россин правительствын хүтэлбэрилэгшэ мүн лэ тэмдэглэһэн байна. Нэгэн ниитэ дэлгүүр нэгэн адли мүнгэтэй байха ёһотой ха юм. Түхэригэй хүсые бэхижүүлхэ хэмжээнүүд тухай хэлэхэдээ, энээнэй тула элдэб олон аргануудые, нэн түрүүн ажалшадай мүнгэ зөөрөөр бэшэ, харин гүрэнэй гаргашануудые бага болгоһоной ашаар бэелүүлэгдэхэ хэмжээнүүдые, хэрэглэгдэхэ зэргэтэй.

Общественын ажабайдалые үндэһөөрнь хубилган шэнэлхэ харгы замуудые шэлэхэ талаар бүгэдэ арадай асуулта үнгэргэхэ тухай өөрынгөө һанамжые хэлэхэдээ, Россин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ орон доторнай иимэ асуултануудые үнгэргэхэ онол арга үшөөл зохёогдоогүй, харин правительствада сагай болон этигэл найдалай тон шанга эрилтэнүүдэй табигдажа байһан тухай голхоронгёор хэлэһэн байха юм. Аали удаан реформонуудай үе саг бидэниие кризистэ хүргөө гэжэ тэрэ хэлэбэ. Эрид шууд ябуулгын саг хүрэжэ ерээ. Бидэ өөрынгөө хэрэгтэ, дэлхэйн дүй дүршэл шэнгээһэн өөһэдынгөө ажал ябуулгын программада этигэнэбди. Мүнөө хүнүүдэй бидэндэ этигэхэ, бидэнтэй нэгэн һаналтай болохо гээшэ тон шухала. Общественэ шэнэлэн хубилгахаар хараалагдаһан түсэбүүдые бодото дээрэнь бидэ хамтаараа бэелүүлхэ болоно ха юмбибди гэжэ И. С. Силаев тэмдэглэбэ.

Орон дотороо гурим, ажалша коллективүүдтэ эрид шанга журам тогтооxо хэрэгтэй байһые онсолон тэмдэглээ. Мүнөө общество дотор нилээд хурса арсалдаануудые үүсхэжэ байһан бусад асуудалнууд мүн лэ зүбшэгдэһээр байна. Иимэ уулзалгануудые саг үргэлжын болгохо гэжэ хараалагдаа.

[ТАСС].

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси

ҮГЭЕЭ ОЙЛГОЛСОБОГҮЙ

Хүдэлмэриин неделиин һүүлшын үдэртэ, сентябриин 15-да, Россин парламентын депутадууд үгэеэ ойлголсобогүй.

Энэ ушар илангаяа һэшхэл бодолой эрхэ сүлөө тухай хуулиие зүбшэн хэлсэлгын үедэ үзэгдөө. Комитедүүдтэ, комиссинуудта ороһон хэдэн арбаад ажаглалта, дурадхалнуудай хараада абтаагүй дээрэһээ тус хуули баталагдангүй үлөө. Үнгэрэгшэ заседани дээрэ һайшаагдаһан документын нэрэ тушаа халуун арсалдаан болобо. Һэшхэл бодолой эрхэ сүлөөгэй болон шажан мүргэлэй имагтал нэгэ асуудалаар депутадууд һаналаа нэгэдээ гэбэл, РСФСР-эй болон ССР Союзай эрхэ түлөөлэлгэнүүдые хубаарилха тухай тогтоол абтаа. Союзай иимэ хуулиие баталһанай хэрэггүй гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ хуули республиканүүдай мэдэлдэ байха ёһотой.

Свердловско областьдо эдеэ хоолоор хангалтын талаар туһаламжа хүргэхэ тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ үрэ асараагүй. Энэ нютагта эльгээгдэхэ 11 тонно мяханай хахадһаа бага хубинь ороо, 20 гаран тонно саахар дутуугаар эльгээгдээ. Бусадшье эдеэ хоолой зүйлнүүдэй талаар түлюур байдал тохёолдоо. Дары хэмжээнүүдые абаагүй һаа, Свердловскдо архиин буһалгаанай һүүлээр эдеэ хоолой буһалгаан һүжэржэ магад.

Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын программануудай илгаанууд тушаа мэдээсэл Россин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. А. Явлинский хэбэ. Академик А. Г. Аганбегянай бэлдэжэ, республиканүүдай Верховно Соведүүдтэ эльгээгдэһэн программа хадаа «500 үдэр» гэжэ нэрлэгдэһэн программын гурбанай нэгэ хубяар хороогдоһон текст болоно гэжэ тэрэ сугларагшадта мэдээсээ. Тэрэнэй шэнэ вариант академик Шаталинай бүлэгэй вариантай 95 процентээр тудалдана.

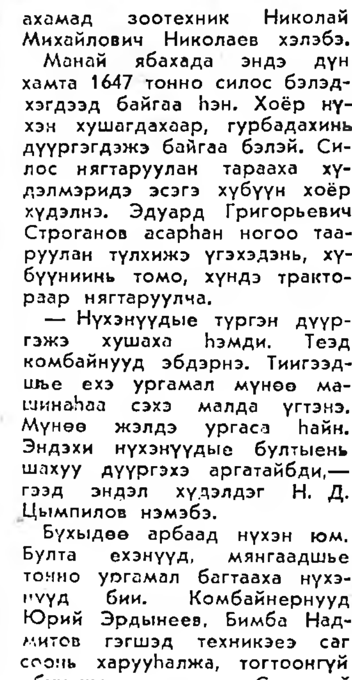
Тэрэшэлэн сентябриин 13-да нэгэдэхи уншалгаар һайшаагдаһан Россин Верховно Соведэй регламент баримталагданагүй гэһэн асуудал табигдаа. Мүн зүблэхэ зүйлнүүдшье хүсэд тодорхойлогдоогүй. Энээнһээ уламжалан, абтахаар хараалагдаһан хуулинууд һайшаагдангүй үлэнэ. (ТАСС).

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

УРГУУЛҺАНАА СҮМ ХУРЯАХА

Энэ жэлэй үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэ хаа хаанагүй нилээд хойшолоо. Үбһэ бэлэдхэхэтэй хамта сенаж силос даралга хэгдэнэ. Мүн таряа хуряалга эхилбэ. Эдэ бүхы хүдэлмэри нэгэ доро хэгдэхэ баатай боложо, колхоз, совхозуудай ажалшадта бэрхэтэй саг ерээ. Гэбэшье хүдэлмэриеэ һайнаар, зүбөөр эмхидхэһэн ажахынууд ниитынгээ малда боротойшье һаань, тэжээл ехээр бэлэдхэнэ. Һаяхан Ивалгын районой Халютын совхозоор ябажа ерээ һэмди.

—Гунжадые үсхэбэрилдэг манай комплекс ондоо шэглэлтэй болохонь. Мүнөө дээрэ 600 гунжан харууһалагдана. Тэдэнээ бултыень худалдаад, мал шахан таргалуулха шэглэлтэй болохомнай. Районойнгоо ажахынуудһаа тугалнуудые абажа, шахажа эхилээбди. Бүхыдөө 600 толгой залуу мал суглуулха аргатайбди. Ушар иимэһээ һайн шанартай, элбэг тэжээл хэрэгтэй болоно ха юм даа. Тиимэһээ би энэ силос даралгые шалгадаг, харадаг хүм,— гээд совхозой

ахамад зоотехник Николай Михайлович Николаев хэлэбэ.

Манай ябахада эндэ дүн хамта 1647 тонно силос бэлэдхэгдээд байгаа һэн. Хоёр нүхэн хушагдахаар, гурбадахинь дүүргэгдэжэ байгаа бэлэй. Силос нягтаруулан тарааха хүдэлмэридэ эсэгэ хүбүүн хоёр хүдэлнэ. Эдуард Григорьевич Строганов асарһан ногоо тааруулан түлхижэ үгэхэдэнь, хүбүүниинь томо, хүндэ трактораар нягтаруулча.

— Нүхэнүүдые түргэн дүүргэжэ хушаха һэмди. Теэд комбайнууд эбдэрнэ. Тиигээдшье ехэ ургамал мүнөө машинаһаа сэхэ малда үгтэнэ. Мүнөө жэлдэ ургаса һайн. Эндэхи нүхэнүүдые бултыень шахуу дүүргэхэ аргатайбди,— гээд эндэл хүдэлдэг Н. Д. Цымпилов нэмэбэ.

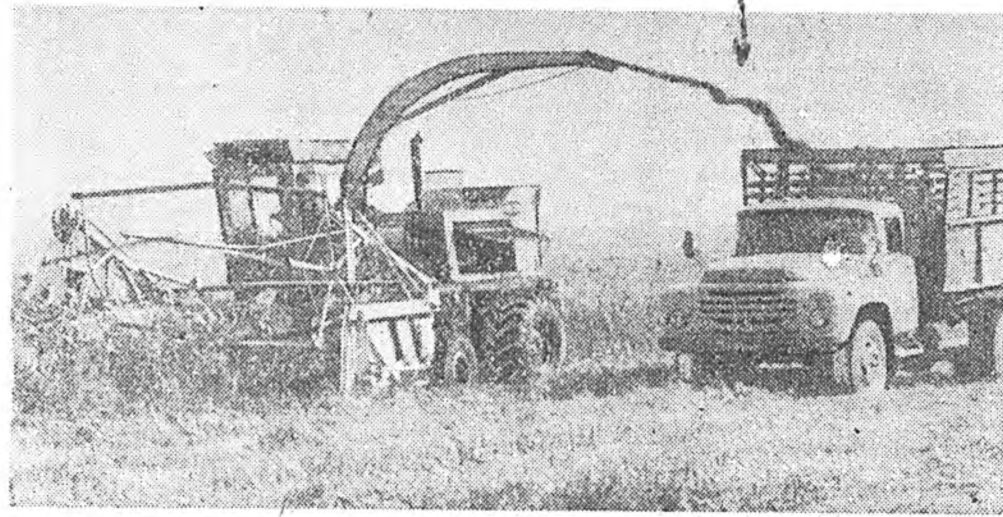
Бүхыдөө арбаад нүхэн юм. Булта ехэнүүд, мянгаадшье тонно ургамал багтааха нүхэнүүд бии. Комбайнернууд Юрий Эрдынеев, Бимба Надмитов гэгшэд техникээ сагсоонь харууһалжа, тогтоонгүй ябуулхые оролдоно. Совхозой жолоошодһоо гадна ургаса хуряалгада туһалхаяа ерэһэн Ивалгын ПМТС-эй жолоошод А. Шелопугин, А. Серых, В. Игнатьев гэгшэд халаанайнгаа даабари үлүүлэн дүүргэнэ.

Ургуулһан баян ургасаяа сүм хуряажа, малдаа элбэг тэжээл бэлэдхэхын түлөө тус бригадынхид оролдоно.

М. САНДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Э. Г. Строганов, 2. Ургаса хуряагдажа, силос дарагдана.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Ургаса — 90

ХҮНДЭХЭНӨӨР ...АБТАХА ХЭШЭГ ЛЭ

...Республикымнай таряашад гектарай ... зэргээр 17,8 центнер таряа, 30 центнер хартаабха, 132 центнер овощ хуряажа ...

● Мүнөө колхоз, совхозуудта бүхыдөө 19618 гектарта намарай паар хахалагдаад байна.

...ь һарын хахадлаад ..., газаа тэнгэри бүр... бороо гү, али саһанай ... байхадань илангаяа ...та хүндэхэн даа. Ха... нааша бүхы арга ша... гарган ургуулһан ур... байгаалиин бэрхэшээлтэ ... уламжалан, сүм ху...абангүй хооһоор ха...хуха гээшэ харамтай. ... республикымнай ажа...ай ургаса ургуулагшад ...ин шарайе шарайшал...ангүй, эдеэшэһэн таряа...арлан хуряахаар шам... сабшажа, баал болгон ... захалаа.

...дай Статистикын респуб...ка управлениин суглуул...олһон тоо, мэдээнүү... зэргэсүүлэн харахада, ... оной сентябриин 10-... байдалаар үнгэрһэн до...ноготто бүхыдөө 20830 ...ай таряан сабшагдажа, ...гектарай хатаһан таряа...баалнууд суглуулагдан со... байна. Тиигэжэ кол...хозуудай таряанай тоог 117616 центнер ороoһон ...анай сэбэрлэгдэнэ.

... ургасаа соо 301 гекта...хартаабха малтагдажа, тү...н 24460 центнер ургаса ...элэй эмхинүүдтэ тушааг... Мүн огородшод урга...улаг суглуулжа үргэл...ээ. Тодорхойлбол, 48 ...ай ургаса абтажа, ху... наймаанай эмхинүүдтэ ...центнер овощ эльгээгдэ...

...ше ондо юрэнхы дээрээ ...ай ургаса республика ...най муу бэшэ юм. Зү...үүлэй эдэ дүнгөөр колхозууд бусадһаа ургасатай байба гэхэ гү, али гектарай 19,7 центнер таряа суглуулна. Тиихэдэ туршалгын ажахынуудта хартаабхын, овошой ургаса бусадһаа үлэмжэ һайн байба.

Таряа хуряалгын хүдэлмэри Баргажанай, Түнхэнэй, Хурамхаанай районуудта үргэнөөр ябуулагдана. Жэшээлбэл, Баргажанай таряашад һүүлэй долоон үдэр соо 2673 гектарай эдеэшэһэн таряа унагаажа, бултыень суглуулжа сохихэдоо, 37288 центнер ороoһо абаа. Тиихэдэ Түнхэнэй районой ургаса ургуулагшад энэ хугасаа соо 3091 гектарай таряа баал болгон унагаажа, 420 гектарай баалнуудые суглуулхадаа, 6321 центнер ороoһо сохёо. Тэрэшэлэн Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй районой ажахынуудай комбайнернууд эдеэшэһэн таряагаа амяарлан хуряахаар горитойгоор сабшажа унагаагаа. Теэд эндэ хура бороогой ороһонһоо уламжалан, баал болгогдоһон таряаниинь мүнөө хүрэтэрээ суглуулагдангүй хэбтэнэ.

Һүүлэй энэ мэдээгээр Баргажанай районой ажахынуудай амбаарта хамагһаа ехээр — 92019 центнер таряан ороод байна. Тиихэдэ Хурамхаанай райондо 37400, Кабанскын районой совхозуудта 13886, Бэшүүрэй районой ажахынуудта 10165 центнер ургаса тоог дээрэ асарагдаа.

Хартаабха малтаха хүдэлмэри үргэдэжэ захалхань. Һүүлэй мэдээгээр Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын, Тарбагатайн, Түнхэнэй районуудта хартаабха хуряалгань жэгдэрэн эхилээ юм. Эдэ районой ажахынууд бэлэдхэлэй эмхинүүдтэ баталагдаһан хэлсээнэйнгээ ёһоор лэ ургасаяа тушаана. Улаан-Үдэ шадархи районуудта хартаабхань тусхай контейнернүүд соо бэлэдхэгдэжэ абтана. Жэшээлбэл, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын районуудһаа контейнертэй хартаабха асарагдажа захалаа.

Огородой эдеэн эдеэшэһэнэйнгээ зэргээр хуряагдажа, бэлэдхэлэй эмхинүүдтэ тушаагдажа, худалдаа наймаанда гаргагдаһаар. Город болон зарим районуудта онсо байдалай сосхогдоһоной удаа суглуулагдаһан овощой гутаха, муудахань бага боложо байна.

Һүүлэй долоон хоног соо намарай паар хахалха хүдэлмэри үргэдөө. Тусхайлбал, 13048 гектарай газар элдүүрилэгдээ. Эндэ Сэлэнгын район хамагһаа урагшатай гэхэ гү, али 5753 гектарта намарай паар хахалжа, түсэбөө 2,5 дахин үлүүлээд байна.

Үдэр бүхэндэ хура бороогой орожо байхада, поли дээрэ ямаршье тракторай ябахын аргагүй гэһэн шалтагаар Хориин, Ивалгын, Хяагтын районуудта намарай паар биража хахалагдаагүй.

Мүнөө поли дээрэхи намарай хүдэлмэри эхилээ. Иигээд лэ ургасаяа хуряахын хажуугаар һолоомоёо наринаар суглуулжа абаад, газараа элдүүрилхэ хүдэлмэреэ үргэнөөр эмхидхэжэ ябуулха хаһа болзор хүрэжэ ерээл даа.

Редакциин агропромышленна таһаг.

„Буряад үнэн"-91

БУЛТАДАА ОРОЛДОЖО ХҮДЭЛЭЕ

Элдэб һонинуудые мэдэжэ абаад, ажабайдалдаа хэрэглэхын, арад зон өөһэд хоорондоо холбоо барисаатай байхын тулада газетэнүүдые уншадаг гэжэ һанадагби. Тиимэһээ газетэ гээшые ёһын тэдыдэ бэшүүлэнгүй, толилогдоһон статьянуудыень анхаралтайгаар, хёрхоор уншаха ёһотойбди. Юундэ тиигэжэ хэлэнэбиб гэхэдэ, зарим хүнүүд газетые мүртэй уншаашьегүй аад, тэрээн тухай бүтэхэгүй үлүү юумэ дуугаржа ябадаг. Жэшээлхэдэ, манай «Буряад үнэн» газетэ. Тэрэниие хэн муушалнаб? Гансал уншадаггүй хүнүүд! Уншадаг хүнүүд хүндэтэйгөөр дурдадаг гэжэ би мэдэхэб.

Теэд сагай эрхэ байдалай хатууһаа боложо, энэ газетынгээ гарахаяа болёо һаань, ялтай гээшэбибди? Бодоод үзыт, нүхэд. Буряад зон ори ганса газетээ иимэ ушарта оруулхагүй бэзэбди гэжэ һанагдана.

Саашань би газетын хүдэлмэрилэгшэдтэ нэгэ хэды юумэ хэлэхэ байнаб. Таанад хадаа газетынгээ сэнгэй нэмэхыень мэдэжэ байгаад, эртээнһээ, июнь — август һаранууд соо, арад зоной дунда газетэ бэшүүлхэ тушаа, ушар байдалаа ойлгуулһан ажал ябуулхаяа ягаа гээшэбта? «Буряад үнэнэй» ажалшан бүхэнэй энэ үлөөд байһан саг соо унаһан малгайгаа абаха сүлөөгүйгөөр газетынгээ түлөө хүдэлөө һаа, үрэ гаража болохо.

Газетэ гээшэ партиин, гүрэнэй, ажалшадай, ниитэ зоной ажабайдалда туһа хүргэхые оролдодог ха юм. Гараха жэлэйнгээ захил урагшатайгаар, эршэмтэйгээр ябуулхын туладa нютагай Соведүүдтэ, партийна, профсоюзай комитедүүдтэ хандаха хэрэгтэй. Тиихэдэ өөһэдынтнай захигшын квитанци абаад, фермэ, отара, фабрика, заводто ошожо, газетээ бэшүүлхэдэ яанаб. Эндэ гайхалтай юумэн оройдоошье үгы. Хэншье хадаа мүнөө сагта продукцияа наймаалха эрхэтэй.

Мүнөө хүн зон ехэ сүлөөгүй байна. Энээн тушаа таанад өөһэдөө һайн мэдэнэт. Тиимэһээ үбһэ, таряа, хартаабхашье хуряалгын газар дээгүүр ябажа, хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдэ яанаб. Тиигээгүй һаатнай, бэшүүлхэшье зон бэшүүлэнгүй үлэжэ болохо бшуу. Улад зоноороо уулзажа, ушараа хэлсэжэ ябахадаа, өөһэдөөшье хүндэтэй болохолта. Иимэ ажал ябуулаа һаатнай, «Буряад үнэниие» бэшүүлхэгүйб» гэхэ хүн үсөөн байха.

Харин тиихэдэ «Буряад үнэниие» саг үргэлжэ уншажа байгшад, өөһэдынгөө хүршэнэрые, түрэл саданараа, зон нүхэдөө энэ газетэ заабол бэшүүлхыень, түрэл хэлэеэ, түрэл соёлоо дэмжэхыень уряалха байнабди. Энээниие бүтээгээд байбал, Буряад зондоо, түрэл арадтаа, хэлэндээ дуратайгаа харуулха болонобди.

Эдэ бүгэдын талаар оролдолго гаргажа, бултадаа эбтэй зэтэйгээр ажаллабал, нэгэл ушартай һэн ха. Буряад зоной байгаа сагта «Буряад үнэн» газетын амар мэндэ байхань болтогой! Энээндэ би этигэнэб.

Ч. БАТУЕВ, инженер.

Загарайн район.

ТАСС
ШЭНЭ ҺОНИН

ГОСКОМСТАТ ҺЭРГЫЛНЭ

Орон дотор жэлэй түрүүшын хахадта нацинууд хоорондын ба социально-политическэ хёмороо зүришэлдөөнүүдһээ уламжалан болоһон буһалгаанууд ба ажалдаа олоороо гарахагүй ябадалһаа боложо 10 миллион хүн нэгэ үдэрэйнгөө ажал гээһэн байна гэжэ СССР-эй Госкомстат мэдээсэнэ. Энэмнай 75 мянга тухай хүнүүдэй үдэр бүри ажалдаа байгаагүйн хэмжээтэй адли болоно гээшэ. Энээнэй айхабтар ехэ гээгдэл хохидолынь общественэ һанаата болгонгүй байжа шадахагүй. Бүхы юумэнэй дуталдажа байхада, миллиард шахуу түхэригэй продукци абахагүй гээшэ горитой ехэ хохидол болоно ха юм.

Тиихэдэ үшөө «түсэблэгдэһэн» гээлтэнүүд гэжэ байха юм. Үнгэрһэн жэлдэ тэрэмнай 124 миллион хүнэй нэгэ үдэр ажалдаа гараагүйн хэмжээнһээ дээшэ гараа. Хэншье зайжа ябаагүй, хэншье буһалгаа хээгүй, харин үдэр бүри өөрынгөө ажалай һуурида хэдэ мянган хүн хүдэлөөгүй байна бшуу. Тиигэбэшье тэдэмнай юуб даа, заримдаа «ехэ шухала юумэ» энэ үедэ хэһэн хэбэртэй байна. Теэд арадай ажахы тэрэнэй эсэстэ юу олоо гээшэб?

Статистическэ мэдээсэл дотор энэ дүн «гол ажал ябуулгаһаа ажалшадай һамааруулга» гэжэ бэшэгдэдэг байна. Теэд тэдэ ямар хэрэгтэ хабаадуулагдаһан байгааб? Ехэнхинь хүдөө ажахын хүдэлмэридэ, үрэ жэмэсэй баазануудта хүдэлһэн байна. Энээниие мүнөө, үзэгдөөгүй ургаса хуряалгада гарта һабартаараа ороһон илангаяа байгша ондо, ойлгожо боломоор юм. Харин үлэгшэ сагынь хайшаа гаргагдааб? Хүдэлмэриин сагта объектнүүдые барилгада ба городой үйлсэ, талмайнуудые болбосон түхэлтэй болголгодо ажалшад 20 миллионһоо дээшэ үдэр хүдэлһэн байна. Энэ хэрэгэй туһатай байһаниинь эли ааб даа. Теэд энээниие эдеэ хоол гү, али арадай хэрэглэмжын эд бараа гаргалгые болюулжа хэхэ хэрэгтэй аал? Үшөө ехэ саг хүнүүдые военкомадуудта, арадай сүүдүүдтэ болон бусад «шанга» эмхи зургаануудта дуудалгада гаргашалагдаһан байна. Арадай дружинада хабаадалга — 2 миллион хүниие, пионернүүдэй лагерьнуудта хүдэлмэрилгэ 7 миллионһоо дээшэ хүнүүдые нэгэ үдэрэй туршада үйлэдбэриһөө холодуулһан байна.

Хүдэлмэриин сагта гансашье бусад ажалда бэшэ, харин амаралтада, зугаа наадануудта хүнүүдые һамааруулжа боломоор байна гээшэ. Тиигэжэ уран һайханай бүлгэмүүдтэ эмхидхэгдэдэг дуу, хатарнууд болон спортивна мүрысөөнүүд нэгэ үдэрэй туршада 1,5 миллионһоо дээшэ хүниие һаатуулһан байна бшуу.

Гол ажал ябуулгатай холбоогүй зүблөөнүүд болон семинарнуудһаа боложо, бури ехэ гээлтэнүүд үзэгдэнэ. Тэндэ 2,4 миллион хүн нэгэ үдэрөөр һаатаһан байха юм. Гэбэшье статистикын тоолоһоной ёһоор, иимэ «шашалдаан» бага боложо байна хэбэртэй. 1985 ондо зүбшэлгэ ба хөөрэлдөөнүүдтэ 3 миллионһоо дээшэ хүн нэгэ үдэрэй хэмжээгээр хабаадаһан байгаа ха. Мэдээсэл соо «гол ажал ябуулгатай холбоогүй бусад һамааралганууд» гэһэн пункт бии юм. Тэрэмнай нилээд ехэ тоо — 17 миллион шахуу болоһон байха юм. Эндэ үйлсэнүүд болон талмайнууд дээрэ үнгэрдэг митингнүүд, арсалдаанууд орожо болоо гү? Тэдэнэй ехэнхи хубинь ажалай үедэ болодог ха юм.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын асуудалые зүбшэхэ үедэ элдэб ондоо, заримдаа эрид зүришэлдөөтэй үгэнүүд соо хамтын һанаа зоболго соностоо бэлэй. Гурим тогтооонгүйгөөр, ажалай болон гүйсэдхэлгын журам һайжаруулангүйгөөр ямаршье, үнгэрхэдөө, эгээл эрхим һайн программа бидэндэ туһалхагүй байна гэжэ тэндэ хэлэгдээ бэлэй. Энээниие зүбшөөнгүй байжа болохогүй. Өөһэдөө хаража үзыт: үнгэрһэн жэлдэ зүбшөөгдэһэн һамааралгануудһаа боложо үдэр бури 400 мянган хүн өөрынгөө ажалда гарадаггүй байгаа. Урдахи жэлнүүдтэ тэдэ бүришье ехэ байһан юм. Жэшээнь, 1987 ондо 700 мянган байгаа. Мүнөө бидэ ажалай үедэ элдэб һайрхалгын ба шефскэ хэмжээ ябуулгануудаар багаар дашуурдаг боложо байнабди. Юуб гэхэдэ, ажахын тоосоон олонхидто иигэжэ байха арга олгоногүй бшуу. Тиибэ яабашье һанаагаа амархань үшөөл эртэ, зарим ушарта бараг шэнгеэр һанагдадаг ажалай саг гээлгэ хадаа манай, энээнгүйгөөр муудаһан экономикодо хүсэлдүүлэшэгүй гээлтэ хохидол ушаруулна гэжэ СССР-эй Госкомстат тоо, баримтануудай үсэд хэлээр үшөө дахин һэргылнэ.

Л. ЕРМАКОВА, ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

«ЗУНАЙ» САГАЙ ДҮҮРЭҺЭН ТУХАЙ

«Зунай» сагай дүүрэһэнтэй дашарамдуулан, 1990 оной сентябриин 30-най 3 часта Советскэ Союзай бүхы газар дээрэ часынуудай стрелкэнүүд нэгэ часаар хойшоо болгогдохо гэжэ СССР-эй Ниитэ нэгэн сагай талаар гүрэнэй комисси мэдээсэнэ.

Саг тоололгын талаар туршалгын дүүрэһэн дээрэһээ 1990 оной сентябриин 30-да Белоруссиин, Узбегэй, Таджигай, Туркмениин ССР-нүүдэй газар дээрэ часынууд хойшоо болгогдохогүй.

Республика соо «зунай» сагые намарай, үбэлэй үедэ үргэлжэлүүлхэ тухай Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэритэй дашарамдуулан, Украинын территори дээрэшье часынууд хойшоо болгогдохогүй.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Тоосоон ба һунгалта

ШҮҮМЖЭЛЭЛ, ДУРАДХАЛШЬЕ ОЛОН БАЙБА

Хойто-Байгалай районно партийна организаци 3281 коммунистһаа бүридэнэ. Тэдэнэй олонхинь БАМ-ай барилгые дүүргэлсэжэ, саг үргэлжын ашаглалгада тушаалсаа. Хубилган шэнэдхэлгын, демократи хүгжөөлгын, дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын хүнгэн бэшэ мүнөө оршон байдалда районой коммунистнуудай түлөөлэгшэд тоосоото-һунгалтын районно партийна XXX конференци үнгэргэбэ.

КПСС-эй Северобайкальскын горкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Никулинских районой коммунистнуудай, партийна организациин 1988 оной ноябрь һараһаа 1990 оной сентябрь һара хүрэтэр хэһэн ажал хүдэлмэри тухай элидхэл хээ. Элидхэл тушаа 36 делегат үгэ хэлэжэ, КПСС-эй горкомой бюрогой, секретарьнуудай хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгэһэн, шүүмжэлэл хэһэн, һанамжа дурадхалнуудые оруулһан байна. Районой ажалшад шахардуу хүндэ байдалда оронхой. Байрын гэрнүүд, социальна, соёлой объектнүүд үсөөнөөр баригдана, эдеэ хоолой зүйл дуталдана. Байгал далайн уһан бузарлагдана. Ой модон хайра гамгүйгөөр отологдоно. Эдэ бүгэдые усадхаха талаар коммунистнууд, партийна организацинууд юу хэнэ гээшэб? Ямар тиимэ эрид шиидэнги хэмжээнүүдые абажа, бодото дээрэнь бэелүүлнэб? Энээн тухай конференци дээрэ шангахан хөөрэлдөөн болобо.

Эндэхи коммунистнууд КПСС-эй XXVIII съездын материалнуудые тон анхаралтайгаар шудалжа, тодорхой тобшололнуудые хэһэн байна. Оршон тойронхи байдалые тогтууритай болгохын, һайжаруулхын тула булта коммунистнууд эрид шанга тэмсэл ябуулха болоод байһанаа ойлгоно. Мүнөө партиие, коммунистнуудые шүүмжэлхэ ябадал улам үргэдөө. Шэнээр эмхидхэгдэжэ байгаа партинууд болон хүдэлөөнүүдэй зарим удамаршад бүхы юумэ буруушаажа, Коммунис партиие шүүмжэлнэ. Политическэ тэмсэлэй улам шангадажа байха энэ хүшэр хүндэ сагта партиһаа гаража ошохо ушарнууд олошороо. Иимэ ушар Хойто-Байгалайшье партийна организацида үзэгдэнэ. Жэлэй эхинһээ 234 коммунист партиһаа гараа. Эдэнэй 124-ниинь өөрынгөө дураар гараһан, бэшэниинь партийна журам эбдэһэнэйнгээ түлөө партиһаа гаргагдаһан байха юм. Зарим коммунистнууд олон һараар партиин гэшүүдэй түлбэри түлэдэггүй байна.

Эдэ дутагдалнуудые усадхаха талаар партиин Северобайкальскын горком яһала эдэбхитэй ажал ябуулга бэелүүлнэ. КПСС-эй горкомой хүдэлмэрилэгшэд юрын ажалшадтай, коммунистнуудтай уулзажа, хөөрэлдэхэ, ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайнаар ябуулха гэжэ оролдоно. Горкомой, нэмэл бэшэгэй үдэрнүүдые холын һууринуудта, посёлогуудта үнгэргэдэг болонхойбди. Иимэ уулзалга хөөрэлдөөнүүдтэ ганса КПСС-эй горкомой хүдэлмэрилэгшэд бэшэ, мүн лэ томо томо ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, ажалшадай байдал һуудалаар дүтэ танилсана. КПСС-эй горкомой үдэрнүүд эвенкнүүдэй һуудаг Холодный, Хуушан Уоян, Байкальское, Кумора, Душкачан һууринуудта үнгэргэгдөө юм. Эвенкнүүдэй байдал һуудалые һайжаруулха хэрэгтэ эдэ уулзалга, хөөрэлдөөнүүд тон ехэ үүргэ нүлөө үзүүлнэ. Эвенкнүүдэй бодото байдалтай танилсажа, олон шухала асуудалнууд тэдэнэй хабаадалгатайгаар шиидхэгдээ. Мүнөө эвенкнүүд загаһа бариха, агнаха эргатай болонхой. Тэдэнэртэ байрын гэрнүүдые, социально-соёлой байшангуудые бариха хүдэлмэри КПСС-эй горкомой хиналтада абтанхай.

Партиин горком партийна, үзэл сурталай хүдэлмэри һайжаруулхые, улам эдэбхижүүлхые оролдоно. Тиихэдэ партийна эхин организацинуудта, бүлэгүүдтэ, коммунист бүхэндэ түшэглэнэ. КПСС-эй XXVIII съездын баталан абаһан шиидхэбэринүүд соо партийна эхин организацинуудта ехэ эрхэ үгтөө. Энэ ехэ зүб. Урдань эхин организацинууд дээрэһээ ямар заабари үгэхэ юм ааб гэжэ хүлеэгээд һуудаг байгаа. Тэдэнэр ажалшадай ажаһуудалай үдэр бүриин жиирэй асуудалнуудта бага анхарал хандуулдаг һэн.

Партийна эхин организациин ажал ябуулгаяа бодомжотойгоор эмхидхэһэн ушарта хүдэлмэри бараг гэмгүй ябуулагдадаг, хүн зоной һуудал байдал һайн, гомдол ехэ ородоггүй. Мүнөө сагай эрилтэдэ харюусамаар ажалладаг партийна эхин организацинууд олон. Тоолобол, «Ленинград-БАМстрой» колонныин барилга-хабсаралгын 608-дахи поездын, барилгын 88-дахи управлениин партийна эхин организацинууд болоно. Эдэ ажалша коллектив дотороо хүндэтэй болонхой. Энэ организацинуудай секретарьнар политическэ, үзэл сурталай, ойлгууламжын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулжа шадана. Эндэ партиһаа гаража ошоһон коммунистнууд үгы шахуу.

Дээрэ дурсагдаһан барилгын организацинуудай коллективүүд байрын гэрнүүдые хүдэлмэришэдтөө олоор барина, али бүхы аргаар туһална, дэмжэнэ. Байра байдалаар хангагдаһан хүдэлмэришэдэй зүгһөө гомдол ородоггүй. Мүн хүнүүдшье ашаг үрэ ехэтэйгээр ажалладаг. Эндэхи коммунистнуудшье эдэбхитэй, үүсхэлшэ.

Партийна эхин организациин секретарьнууд эдэбхи үүсхэл ехэтэйгээр ажаллаха, олониие дахуулжа шадаха ёһотой. Зарим партийна организацинуудта яһала һайн бэлэдхэлтэй хүнүүд секретариин тушаалда дэбжүүлэгдэһэн аад, биратай юумэ хэжэ шаданагүй, коммунистнуудтайгаа үгэеэ ойлголсожо ядана гэжэ шүүмжэлэгдээ. «Тыйский» совхозой партбюрогой секретарь А. Ю. Платонов, УРС-ын автобазын парторганизациин секретарь В. Н. Жестков, барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын парткомой секретарь А. Е. Корнилов гэгшэд илангаяа һулаар хүдэлнэ. Энээн дээрэһээ ажалшадай дунда хүндэеэ буураһанхай. Хоёр гурбан һарын туршада партийна суглаагаа үнгэргэжэ ядажа байһан организацинууд ажалша коллективтэ ямар үүргэ нүлөө үзүүлхэб даа. Партийна эхин организацинуудай секретариин тушаалда һайн бэлэдхэлтэй, эрид шиидэнги абари зантай, өөрын һанал бодолтой хүнүүдые һунгаха хэрэгтэй гээд хэлэгдээ.

Шэнэ Уоянай барилгын материалнуудай комбинадай партийна организацида 26 коммунист байһан юм. Мүнөө 7 коммунист үлөөд байна. Бэшэниинь өөрынгөө дураар партиһаа гаража ошоо. Уоянай леспромхозой партийна эхин организацида 37 коммунист тоологдодог байгаа. Мүнөө 16-ниинь үлөөд байна. Энэ хадаа ойлгууламжын хүдэлмэриин хэгдэдэггүй, парторганизациин юумэ хубилгажа шадаха байһанда коммунистнуудай этигэдэггүйһөө болсо. Эндэ секретарьнаршье зэмэтэй. Эндэһээ партийна эхин организациин хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ, харюусалга болон үүргыень дээшэлүүлхэ гээшэ мүнөө тон ехэ удха шанартай. Партийна эхин организацинуудай хүдэлмэри һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые хараалжа бэелүүлхэ ёһотой аад энэ шухалын шухала хүдэлмэриие партиин горком һула табишаһан муутай гээд В. А. Никулинских элидхэл хэхэдээ мэдүүлээ.

— Ажалшадай байдал һуудалые эридээр һайжаруулга хубилган шэнэдхэлгын гол шухала зорилгонь гээшэ. Тиимэһээл бидэ байрын гэрнүүдые, социальна соёлой объектнүүдые бариха, эдеэ хоолой зүйл, хубсаһа хунар элбэгээр худалдаха болонобди. Манай районой ажалшад республика соогоо байрын талаар эгээл түлюур байдалтай. Эндэ партиин горкомой зэмэ бии. Барилгын организацинуудта хирпиисэ, цемент бэдэрэлсэжэ байхын орондо байрын гэрнүүдые бариха асуудалнуудые шиидхэхэ байгаа. Холын хараатай түсэб зохёохо хэрэгтэй ааб даа. КПСС-эй горкомой хүтэлбэрилэгшэд, илангаяа В. А. Никулинских мүнөө хүрэтэр үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэлгэдэ оролсодог зандаа. КПСС-эй горком партийна, үзэл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха, коммунистнуудые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ гол шухала анхарал хандуулха ёһотой,— гэжэ УРС-ын парткомой секретарь В. В. Кожин элидхэл тушаа үгэ хэлэхэдээ мэдүүлбэ.

Хүн зоной дунда партийна хүдэлмэрилэгшэдэй багаар ябадаг тухай «БАМтоннельстрой» управлениин профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ А. С. Василевский хэлээ. Тоннельнэ отрядуудай хүдэлмэрилэгшэд горкомой секретарьнуудые, инструкторнуудые ехэл үсөөн харадаг байна. Харагдаашье һаа, энэ тэрэ юумэ асуугаад лэ ябашадаг байха юм. Хододоо яаралтай ябадаг горкомой хүдэлмэрилэгшэд ямар асуудал зүб тээшэнь шиидхэжэ шадахаб? Энээн дээрэһээ яаралтай шиидхэбэринүүд абтана, гомдол бэшэгүүд ажалшадай зүгһөө ороно. Минии һанахада, горкомой хүдэлмэрилэгшэд ажалша коллективүүдтэ ошожо хөөрэлдэхэеэ айдаг болонхой хаш. Энээн дээрэһээ партиһаа гараха ябадал олошорно, ажалай бүтээсэ һуладана. Партийна организацинуудай, илангаяа КПСС-эй горкомой хүдэлмэри эрид шиидэнгеэр һайжаруулха шухала гээд тэрэ мэдүүлээ.

1962 онһоо партиин гэшүүн «Водрем-82» поездын хүдэлмэришэн Н. Л. Павлицкий үгэ хэлэхэдээ, КПСС-эй горком һүүлэй жэлнүүдтэ хүдэлмэреэ хараа байса һуладхаа гэбэ. Үзэл сурталай хүдэлмэри гэжэ бүришье муугаар яоуулагдана. Залуушуулые һурган хүмүүжүүлхэ хүдэлмэридэ ямаршье анхарал хандуулагданагүй.

Коммунистнууд һанал бодолоо нэгэдхэжэ, хамтын хэрэгэй түлөө, ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулхын тула тэмсэл хэхэ зэргэтэй. Манай эбтэй ажалһаа ехэ юумэн дулдыдаха байна. Бидэ хамтын хүсөөр партиингаа, коммунистнуудай нэрэ хүндые үргэхэ ёһотойбди. Горкомой хүдэлмэриие шүүмжэлхынгээ хажуугаар тэдэнэртэ туһалха гээшэ коммунист бүхэнэй нангин уялга мүн гээд үгэ хэлэһэн тоннельнэ 18-дахи отрядай партийна эхин организациин секретарь Ю. Д. Дондуков, оньһожоруулгын управлениин хүдэлмэришэн А. А. Кугай, ЖКО-гой хүдэлмэришэн А. И. Чаплыгин болон бусад тэмдэглээ.

— Манай түмэр замай отделениин партком 487 коммунистһаа бүридэдэг байһан юм. Тэдэнэй 70-ниинь өөрынгөө дураар партиһаа гаража ошобо. Эдэнэй олонхинь зохид һайн байра абажа ядажа сүхэрөөбди гэһэн шалтаг барина. Энэ зүб. Байрын багаар баригдахада парти зэмэтэй болоно бшуу. Бидэ социальна асуудалые ойрын жэлнүүдтэ зүб тээшэнь шиидхэжэ шадаагүй һаа, партиин нэрэ хүндые үргэжэ бирахагүйбди,— гэжэ Северобайкальскын түмэр замай отделениин парткомой секретарь И. А. Визовский мэдүүлбэ.

— КПСС-эй горком тоосоото үе соо муугаар хүдэлөө. Пленумүүд ехэ һулаар үнгэргэгдэдэг байгаа. Эндэ КПСС-эй горкомой гэшүүд бултадаа зэмэтэй. Саашадаа горкомой хүдэлмэри эдэбхижүүлхэ хэрэгтэ булта коммунистнууд хубитаяа оруулха болоно,— гэжэ хэлхеэ холбооной дистанциин начальник А. П. Ерофтеев шүүмжэлээ. Энээниие автобазын начальник В. В. Болдовский, түмэр замай отделениин начальник В. Д. Кутузов дэмжэһэн байна.

Конференцидэ хабаадагшад КПСС-эй горкомой хүдэлмэридэ ,хангалтатай гэһэн сэгнэлтэ үгөө.

КПСС-эй Северобайкальскын горкомые эндэһээ хойшоо райком гэжэ нэрлэхэ гэһэн шиидхэбэри конференци дээрэ абтаба. Партиин райкомой нэгэдэхи секретариин тушаалда В. А. Никулинских, Северобайкальскын горсоведэй, түрүүлэгшын орлогшо О. Ф. Усынин гэгшэд дэбжүүлэгдэжэ, нюусаар дуугаа үгэхэ бюллетеньдэ оруулагдаһан байна. Һунгалтын дүнгөөр **В. А. Никулинских** олоной дуу абажа, КПСС-эй Северобайкальскын горкомой нэгэдэхи секретаряар дахинаа һунгагдаба.

К. ЖАМЬЯНОВ,
манай корр.

ШЭНЭ КОМИТЕТ БАЙГУУЛАГДАБА

Ага тосхондо радиотелекомплексын баригдажа эхилһэн тухай «Буряад үнэнэй» уншагшадта мэдээсэһэн байхабди. Нютагай радио-дамжуулгын редакци Агын Буряадай автономито округой телевидени болон радиогой комитет болгогдон арадай депутадуудай окружной Соведэй сесси дээрэ шэнээр баталагдаба.

Энээнтэй дашарамдуулан, тус комитедтэ мүнөөдөө хүдэлхэ табан хүтэлбэрилхы хүнэй һуури бии болгогдобо. Тодорхойлбол, эдэнэрнэй эрээдүйн радио болон телевидениин түбэй хүдэлмэрилэгшэд болоно гээшэ. Дүршэлтэй мэргэжэлтэн Б. М. Аюров тус түбэй директорээр томилогдоо. Теледамжуулгануудые гүйсэдхэхэ хэрэг хангаха ахамад инженерээр В. Д. Ринчинов, радиогой талаар иимэл тушаалда Б. Болотов, электрын элшэ хүсэнэй талаар ахамад инженерээр Г. Бояров баталагдаба. Дээрэ дурсагдагша мэргэжэлтэд мүнөө үедэ урдань табигдаһан уялгануудаа дүүргэжэ эхилээ.

Гэхэтэй хамта телевидени болон радиокомитедэй бусад мэргэжэлтэд ерэхэ жэлэй январиин нэгэнһээ бүридхэгдэжэ эхилхэ. Жэшээлхэдэ, мүнөө ажаллажа байһан радиожурналистнууд 6 хүнөөр нэмэгдэхэ. Харин телевидениидэ 11 журналист болон бусад зохеохы хүдэлмэрилэгшэд оролсохо. Округой телевидениидэ бүхыдөө 30-аад хүн ажаллаха юм. Эдэнэр үдэр бүри 30 минутын туршада буряад, ород хэлэнүүд дээрэ дамжуулгануудые эмхидхэхэ байна.

Б. ГАРМАЖАПОВ,
манай корр.

Хүдөө ажахын шэнжэлэл

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада республикымнай ажахынуудта бүхыдөө 557077 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэн, силос, сенаж, ногооной гурил абтаба.

Адууһа малай условно толгой бүхэндэ 5,46 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

ЗУНАЙ ХАҺЫН ҮНГЭРБЭШЬЕ

Урда жэлнүүдтэ ажахынууд энэ үеэр үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриеэ үни дүүргэнхэй, зеленко хуряалгаяа эхилжэ байдаг һэн ааб даа. Харин байгша ондо байгаалиин гасаланһаа, уламжалан, харюусалгата хаһамнай эды болотор унжагайруулагдажа байна гээшэл даа.

Буряадай Статистикын республиканска управлениин согсолһон тоо, мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, үнгэрһэн долоон хоногой туршада районуудай колхоз, совхозуудта урдахи долоон үдэрэйхиһөө 7249 гектараар ехэ гэхэ гү, али бүхыдөө 48003 гектарай сабшалангай болон таримал ногоон сабшагдажа, 261233 центнер үбһэн һурилэгдэһэн, 676038 центнер сенаж, 112025 центнер силос дарагдаһан, мүн 1550 центнер корнеплод малтагдаһан байна. Энэ үедэ олон райондо АВМ агрегадуудынь хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлжэ 36532 центнер ногооной гурил гаргаа.

Үнгэрһэн хугасаа соо газаа сэлмэг, хура бороо багатай байжа, тэжээл бэлэдхэгшэдэй ажал урдынхиһаа бүтээсэтэй байба. Тобшолбол, үнгэрһэн долоон хоногой туршада урдынхи долоон үдэрэйхиһөө үбһэн, сенаж, силос, ногооной гурил ехээр абтаа. Тиихэдэ тэжээлэй корнеплод малтагдажа захалаа юм.

Мүнөө үедэ колхоз, совхозуудта уерэй болон хэдын горхоной, булагай уһанда абтаһан сабшаланһаа бэшэ бусад газарай ногоон бүхыдөө сабшагдажа хуряагдаба гээшэ. Тиимэһээ мүнөө гол түлэб уһанда абтаһан сабшалангай ургаса үлөөд байна.

Энэ хугасаа соо Баргажанай, Бэшүүрэй, Загарайн, Ивалгын райондо мянга гаран гектарай сабшалангай ургаса абтаад байхадань, Зэдын, Яруунын, Захааминай, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Хориин, Тарбагатайн районой колхоз, совхозуудта бүхыдөө 2,5—4,7 мянган гектар сабшалангай ногоон унагаагдаа.

Үглөө, мүнөө хагдаржа шарлахаяа байһан сабшалангай ногоондо өөрын шииг нойтоншье биратай ехэ бэшэ ааб даа. Зарим наратай сэлмэг үдэрнүүдтэ үглөөгүүр сабшагдаһан ногоогоо үдэшэлэн тармажа суглуулхадашье хамаагүй, хатажа үрдинхэй байхал даа. Гансал уһан соо сабшагдаһан ногоон һайса хатаалгахаар байжа болохо.

Һүүлэй мэдээгээр Зэдын районой үбһэшэд 33322 центнер, Яруунын районой тэжээл бэлэдхэгшэд 22981 центнер үбһэ һурилжэ абаа. Тиихэдэ Захааминай, Түнхэнэй районууд энэ хугасаа соо 1,0—2,0 мянган центнер тэжээл бэлэдхээ юм. Тиин гэлээ Прибайкалиин райондо оройдоол 2630 центнер, Баргажанай районой колхоз, совхозуудта 7160 центнер үбһэн һурилэгдөө.

Энэ долоон хоногой туршада илангаяа орооһото ургамалаар хэгдэһэн сенаж ехээр дарагдаа. Мүнөө ажахы бүхэндэ сабшалангай ногоогоор иимэ зүйлэй тэжээл нөөсэлхэ арга боломжошье байхагүйл даа. Сенажда хэрэглэхээр сабшалангай ногоон сум абтаа ха юм. Гансал орооһото ургамалай холисоор сенаж дарагшаднай шанартань гол анхаралаа хандуулна.

Һүүлэй мэдээгээр, Зэдын, Захааминай, Хяагтын, Сэлэнгын районуудай ажахынуудта сенаж бусадһаа ехээр дарагдаад байна. Тиихэдэнь Баргажанай, Хэжэнгын, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй районууд гээгдэлдэ орсо.

Силосэй ургамалнуудые хуряаха хүдэлмэри мүнөө олон райондо дүүрэнтэжэ байна. Үнгэрһэн долоон хоногто тэжээл бэлэдхэгшэднай бүхы хүсэеэ энээндэ зорюулаа... рынь хадаа иимэ... бэлэдхэхэ хаһа... байхадань үрдин... бшуу.

Байгша оной се... най байдалаар бү... ондо 567800 центн... рагдаа гэхэ гү,... 564200 центнер... долоон хоного... Мухар-Шэбэрэй,... багатайн районуу... гээд тэмдэглэхээр...

Силос илангаяа... да эдюулхэдэ... Мүнөө сагаан эде... хэ эрилтын табиг... үедэ силос ехээр д... шад үнеэдэйнгээ һ... ритойгоор дээшэлүү... Олон районой иимэ... бэгээр даража ба... рамхаанай, Яруунын... та һайрхамаар... бэгүй.

Энэ жэлдэ шанер... силостэ анхарһан... нууд олон. Долоон... шада бүхыдөө 11... шанаржуулагдаһан... даба. Илангаяа Я... ондо 90 мянган ц... хар-Шэбэрэй рай... центнер, Захааминай... районуудай ажахы... 47 мянган центнер... лэй тэжээл абтаад...

Тэжээлэй корнепл... хүдэлмэреэ Түнхэн... Хурамхаанай район... Саашадаа газаа х... тын хярмаг саһан... урид бүхы корне... малтажа үрдихээр... гэдхэхэ хэрэгтэй...

Ногооной витами... гаргагшад үсөөрөө... гоон конвейер е... районд энэ хүдэл... жэлүүлэгдэһээр.

Мүнөө үбһэ тэжээ... таарамжатай хаһа... гэрөө гээшэ ааб... һайн шанартай үбһ... дэхэеэ болёо ха ю... орооһото ургама... силос дарахадаа ш... со анхарал хандуу... гагүй болонхой. Х... сенаж һайн шанар... жа бираагүй һаа, а... үбэлжэлгын үедэ... лайнгаа ашаг ш... лүүлхэһээ байха һ... оруулханьшье хүш... бшуу.

Нёдондоной эн... сасуулбал, адууһа... лээр багаар ханга... шэ. Хэрбээ ороо... һолоомоной хэды... хашье һаань, бүхы... баряа гаргажа, ур... суглуулжа абаха г... болоод байна. Үниэ... гүйхэн муу тэжээл... гаргашатайхан аб... үбэлжэлгын үедэ т... заар, областьнууд... өөрэгүй аад, алтанай... жээл асаржа, манда... һээ дээрэл даа.

Редакциин агропр...

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДТА ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛ... ЯБАСА ТУХАЙ

1990 оной сентябриин 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Районууд	Үбһэн	Сенаж	Силос	Ногооной гурил
Баргажанай	45,1	68,0	61,6	24,0
Баунтын	30,1	—	11,8	28,5
Бэшүүрэй	27,2	22,4	64,6	39,6
Зэдын	24,5	54,0	52,4	38,6
Яруунын	32,8	104,1	90,2	74,2
Загарайн	47,7	40,9	76,4	10,0
Захааминай	41,9	61,6	80,3	38,5
Ивалгын	40,0	53,7	70,0	44,6
Кабанскын	61,4	94,5	120,1	56,6
Хэжэнгын	24,9	14,5	51,6	82,7
Хурамхаанай	63,5	60,6	42,1	61,7
Хяагтын	18,2	72,7	25,3	54,1
Мухар-Шэбэрэй	35,00	14,4	93,6	34,9
Ахын	33,3	—	—	—
Прибайкалиин	28,7	40,4	174,0	21,3
Хойто-Байгалай	48,1	—	6,8	36,9
Сэлэнгын	37,7	51,5	35,9	35,8
Тарбагатайн	36,7	56,0	40,4	56,5
Түнхэнэй	55,4	17,2	76,0	96,2
Хориин	33,8	98,0	114,1	51,1
Республика бүхыдөө	36,7	52,9	71,0	44,3

Үбэл — шанга шалгалта

ХҮНДЭ БАЙДАЛДА ОРОНХОЙ

Улаан-Үдэ хотодо жэл бүри шэнэ объектнүүд ашаглалгада оруулагдажа, дулаагаар хангалга хүртэхөө болижо, хүндэ хүшэр байдалда ороно. 2-дохи ТЭЦ-ые саг соонь барижа, хэрэглэмжэдэ тушааһан байгаа һаань, промышленна предприятинууд, эмхи зургаанууд, байрын гэрнүүд дулаагаар ядамаггүйгөөр хангагдаха һэн. Теэд энэ шухала барилгын унжагайруулагдаһанһаа боложо, һүүлэй хэдэн жэл соо манай 1-дэхи ТЭЦ-эй коллектив тон хүндэ эрхэ байдалда хүдэлжэ байнхай.

Үбэлэй хаһын дүүрэхэдэ, станциин зарим түхеэрэлгэнүүд тогтоогдожо, заһабарилгын хүдэлмэри хэжэ эхилээ һэмди. Манай станциин заһабарилагшадһаа гадна «Востокэнергоремонт», «Востокэнергомонтаж» управленинүүдэй болон бусад трестнүүдэй участок, бригаданууд энэ хүдэлмэридэ хабаадалсана. Байгша оной хабарһаа хойшо нилээн ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тиигэбэшье үшөөшье ехэ заһабарилгын хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой. Түсэбэй ёһоор, 5-дахи, 6-дахи котелнууд, 2-дохи, 3-дахи турбинанууд заһабарилагдана. Гэхэ зуура гурбадахи турбина заһабарилха үедэ эбдэрһэн шэнэ юумэн элирүүлэгдээ. Энээниие заһахын тула нэмэлтэ сорго болоод бусад материалнууд хэрэгтэй болоно.

Түхеэрэлгэнүүдые заһабарилхаһаа гадна станциин байшангые үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ шухала. «Бурятэнергоспецремонт» управлениин В. П. Севастьяновай хүтэлбэрилдэг участогай коллектив байшангые үбэлэй үедэ хүдэлхөөр бэлдэнэ. Байшангые хушахын тула тэдэнэртэ 34 тонно битум, рубероид хэрэгтэй. Теэд иимэ материал манда үгы байшоо. Ганса манай станцида бэшэ, мүн бусад энергопредприятинуудта запас хэрэгсэлнүүдэй, материалнуудай дуталдаһанһаа боложо, заһабарилгын хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. Тиин ороной хүтэлбэрилэгшэдтэ хандажа, энэ талаар туһа хүргэхыень гүйһан бэшэг эльгээгдээ.

Станцида ажалладаг хүдэлмэришэдтэ инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэ ехэ эрилтэ табигдадаг гээшэ. Тэдэнэр гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй, дүршэл шадабаритай байха ёһотой. Теэд салин хүлһэнэйнь бага байхада, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд ондоо тээ хүдэлхэеэ ошоно, ажалһаа гараха, орохо ушарнууд олошорно. Мүнөө дээрээ 57 хүн манда хэрэгтэй. 2-дохи ТЭЦ-эй дирекциин эмхидхэгдэхэдэ, эгээл урдаа хараха 20 мэргэжэлтэднай тиишээ ошоо. Тэндэ гэр байра түргэнөөр, схэдэл һаа, жэл болоод абаха байна ха юм. Харин станцимнай хүдэлмэришэд нилээн удаан байжа, гэртэй болоно. Байгша ондо 450 дүрбэлжэн метр гэр байра горгүйсэдком үгэхэ ёһотой аад, мүнөө болотор үгөөдүй байһаар.

Иимэ бага салин хүлһэтэй, удаан боложо гэр байра үгэдэг газарта мэргэжэлтэд юундэ хүдэлхэ һэм даа. Бэеэ даагаад салин хүлһэнэй жэса байгуулха эрхэгүйбди. Түлишэ алмаһанай түлөө үгтэдэг мүнгэн шан хүнүүдые ёһоор урмашуулнагүй. Ерэхэ жэлһээ хамаг юумэнэй үнэтэй болоходо, мүнөө абадаг салин хүлһэмнай хайшаашье хүрэхэеэ болихо.

Заһабарилга сэг соонь, һайнаар хэхыень урмашуулхын тула хүдэлмэришэдтэ ээлжээгүйгөөр гурбан автомашина худалдахыень горгүйсэдком гүйгаа һэмди. Теэд оройдоол нэгэ автомашина үгөө. Мүн хубсаһа, элдэб эд бараа асаржа наймаалыт гэжэ дурадхахада, анхаралдаа абанагүй. Энэ талаар горгүйсэдком мүртэй туһа хүргэнэгүй. Заһабарилгын үедэ түсэбөөр хараалагдаагүй түхеэрэлгэнүүдые заһабарилха хэрэгтэй болоно. Жэшээлхэдэ, 7-дохи котлоагрегадта экранна соргонуудые һэлгэхээр болоһон байгаа. «Востокэнергоремонт» управлениин прораб П. А. Сукачевой хүтэлбэрилдэг коллектив мүнөө эндэ хүдэлжэ байна.

Һүүлэй үедэ оршон тойронхи байгаали бузарлалгатай тэмсэл үргэдөө. Байгал далай хамгаалха талаар гүрэн түрын баталан абаһан тогтоолой ёһоор манай станцида байгаали хамгаалха объектнүүд баригдаха ёһотой. Гэбэшье тус тогтоолой абтахын урда тээ иимэ объектнүүдые барижа эхилээ һэмди. Жэшээлхэдэ, газуудые багаар гаргадаг түхеэрэлгэ баригдаа һэн. «БратскГЭСстрой» нэгэдэлэй «Бурятэнергострой» трест байгаали хамгаалха объектнүүдые бариха уялгалагдаа бэлэй. Тогтоолсор хараалагдаһанай ёһоор, энэ объектнүүд 1989 ондо баригдажа дүүргэгдэхэ ёһотой һэн. Теэд трест энэ барилгада анхарал хандуулнагүй. Гансал 2-дохи ТЭЦ-эй барилгада бүхы техникээ, хүнүүдые эльгээнэ. Энээнһээ боложо, байгаали хамгаалгын объектнүүд дээрэ байгша оной түсэб 50 процент дүүргэгдэхэнь гээшэ. Тиин оршон тойронхи байгаалиие бузарлаһанай түлөө станци 200 мянган түхэриг яла Госкомприродада түлэнэ. Манда энэнь тон хойшолонтой. «БратскГЭСстрой» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд барилга түргэдхэхэ ямаршье хэмжээнүүдые абанагүй, бидэнэй телеграмма, бэшэгүүдтэ харюусанагүй.

В. ЛУЗАНОВ,
1-дэхи ТЭЦ-эй ахамад инженер.

ХЭЛЭҺЭНДЭЭ ХҮРЭБЭ

Саянай совхозой витаминтай ногооной гурил гаргадаг агрегадай гэшүүд аяар июль һарын һүүл багаар сэнтэй тэжээл болохо гранула, витаминтай ногооной гурил гэхэ мэтые элбэгээр гаргажа захалһан байна. Эндэхи бишыхан коллективые гурбадахи жэлээ түбэй орооһоной складые даагша В. С. Базаров шадамар бэрхээр хүтэлбэрилнэ. Нёдондо жэлэй дүнгөөр жэмһэгэйхид район доторо «АВМ» агрегадуудай коллективүүдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлээ һэн. Мүнөө жэлдэ тэдэнэр туйлаһан амжалтаяа дахинаа дабтаха зорилготой ажаллажа ябана.

Совхозой түбэй орооһоной склад Жэмһэг һууринда оршодог юм. Энэнь томохон комплекс болоно. Харша хорёо соонь гурбан АВМ-0,65 түхэлэй агрегат тодхогдонхой, таряанай талмайнууд, сарайнууд, һарабшанууд... Эндэ бүхыдөө 42 хүн хүдэлдэг юм. Тэдэнэй тэрэдо шэгнүүршэдээр олон жэлэй туршада Н. Л. Базарова Л. С. Замбулаева хоёр ажаллана. Жэмһэгэй дунда һургуулиин һурагшад М. Ошоров, Ч. Жигжитов, Ч. Манзаракшеев гэгшэд гурил, гранула тусхай мэшээгүүд соо хэжэ үгөө.

Машинистнүүдээр дүй дүршэлтэй механизаторнууд А. Д. Жигжитов, Н. С. Дамбялов, Д. Б. Саганов, Б. С. Бирбаев гэгшэд хүдэлжэ гараба. КСК-101 түхэлэй комбайнаар А. Р. Похонов АВМ түхэлэй агрегадуудые сабшагдаһан ногоогоор гүйсэд хангажа шадаа. Залуу жолоошод Б-Ш. Манданов, Г. Сымбелов гэгшэд һаадгүй түргэнөөр автомашинаараа ногоо зөөжэ, ажалай бүтээсэ улам эршэдүүлһэн байха юм.

Сүүдхын туршада тус коллектив 3 тонно сечкэ, 3,5 тонно витаминтай ногооной гурил, 1,5 тонно гранула гаргаха уялгаяа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлжэ шадаа. Мүнөө эндэ ажаллагшад 200 гаран тонно хэршэгдэһэн ногоо, зуугаад гаран тонно гранула гаргажа, хадагалхаар тусхай сарайнуудта абаашагдаа. Тус коллектив ажалай 35 үдэрэй туршада 300 тонно хэршэгдэһэн ногоо, 100 тонно гранула, 100 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ гэһэн социалис уялгаяа эдэ үдэрнүүдтэ бэелүүлжэ шадаба.

Д Ж. ЦЫБДЕНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Түнхэнэй район.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: АВМ түхэлэй агрегадуудай ахалагша машинистнүүд (зүүн гарһаа) Б. С. Бирбаев, Н. С. Дамбялов.

Авторай фото.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй хоердохи сессие угтуулан

ТҮБХЫН ТҮРҮҮН ...РЫЕНЬ ХУБИЛГАХА...

...ай АССР-эй бүрин байлга тухай Декла... манай автономито ...гол шухала до- болохо юм гэжэ тоо- ...Зүгөөр тэрэниие ба- ...урда тээ, ...һанахада, бэлэдхэлэй ...ябуулха хэрэгтэй. ...Буряадай АССР- ...Буряад-Монголой АССР, ...аймагууд болго- ...хубилгаха тухай ...абаха шухала. ...үнэн зүбые ...урдын жэлнүүдтэ ...алдуу эндүүнүү- ...зайһаха бай- ...бүхы ябуулганууд ...арадай аша туһада, ...мэдэрэлдэ зү- ...бэелүүлэгдэһэн ...гээшэ.

...түлөө Буряад-Монголой ...бүрин эрхэтэ байлга ...Деклараци абаха тухай ...хэжэ болоно. Энэнь ...республика ту- ...үнэн зүбые гүй- ...документ бо- ...байна.

...дурадхалнууд бии. ...республикын бү- ...депутадуудай бо- ...Буряадай Эрдэмэй түбэй ...дурадха- ...проектын 2- ...нэмэлтэ хэжэ, ингэжэ бэшэхэ: «Буряад-Монголой АССР Байгал нуур болон тэрээндэ шудхадаг гол мүрэнүүдэй һаба һалаануудые хамгаалха талаар өөһэдынгөө газар дээрэ онсо хэмжээнүүдые абаха дүүрэн эрхэтэй». Буряад-Монголой АССР республикынгаа газар дээрэ оршон тойронхи байгаалиие аршалан хамгаалгын тэнсүүриие хазагайрхуулха аюул тохёолдуулһан али бүхы предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай ажал ябуулгые хизаарлаха гү, али болюулха эрхэтэй гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Дээрэ дурсагдаһан Декларациин проектын 8-дахи пунктда иимэ абзац нэмэхэ гээшэ мүн лэ таарамжатай гэжэ тоолоноб: «Буряад-Монголой АССР буряад болон эвенк арадуудай үндэһэ яһанай соёл болбосоролые һэргээхэ, ёһо заншалнуудыень, үндэһэ яһанай онсо илгаануудыень хүгжөөхэ, нийтын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта буряад хэлэ, харин эвенкнүүдэй ажаһуудаг нютагуудта эвенк хэлэ бэрхэшээл түбэггүйгөөр хэрэглэлгые хангаха ёһотой. Автономито республикаһаа газаа тээгүүр ажаһуудаг буряад арадай хэлэ болон соёл болбосоролые хүгжөөлгэдэ туһаламжа үзүүлхэ талаар Буряад-Монголой АССР анхарал оролдолго гаргаха, хэмжээнүүдые абаха байна. Буряад-Монголой АССР тэрэнэй газар дайдаһаа газаа тээ байһан үндэһэ яһанай, соёлой ба түүхэтэ үнэтэ шухаг зүйлнүүдые республикын зоери болгожо, тэхэрюулэн бусаахые оролдохо уялгатай».

10-дахи пунктын һүүлээр ингэжэ бэшэхэ шухала гэжэ тоолоноб: «Газар болон байгаалиин нөөсэнүүдые хэрэглэһэнэй түлөө мэдэлдэнь байлгаһаа дулдыдангүй, бүхы предприятинуудай, албан зургаануудай налог түлэхыень түйлажа, Буряад-Монголой АССР экономическа талаар бүрин эрхэтэ байлгые хангаха ёһотой. Налог татабаринууд нютагай бюджедүүдтэ оруулагдаха, предприятинууд оройһон валютынгаа зарим хубиие республикын бюджедтэ мүн лэ оруулха ёһотой».

Декларациин проектын бусад пунктнуудта зарим тэды нэмэлтэнүүдые оруулхые хүсэнэб. Жэшээнь, хэрбээ «Буряад-Монголой АССР-эй бүхы арадай үмэнэһөө имагтал тэрэнэй Верховно Совет үгэ хэлэжэ шадаха» гэжэ нэмэбэл, 3-дахи пунктнь дүүрэн удхатай болохо байна.

Б.-Д. РЫБДЫЛСВ,
Буряадай АССР-эй арадай депутат, нацинууд хоорондын харилсаануудые хүгжөөхэ ба нарижуулан гуримшуулха асуудалнуудай талаар Верховно Соведэй саг үргэлжын комиссиин гэшүүн.

«Буряад үнэн» ба «Правда Бурятии» газетэнүүдтэ толилогдоһон Буряадай АССР-эй Гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларациин проектнүүд соохоо Буряадай Эрдэмэй түбэй таһагые даагша, түүхын эрдэмэй доктор Г. Л. Санжиевай дурадхаһан проектнь намда һайшаагдаба. Би гүнзэгыгөөр бодомжологдоһон, удха түгэлдэр энэ документын түлөө дуугаа үгэхэ байнаб. Сэхыень хэлэхэдэ, тэрэнэй зарим статьянуудые заһаха хэрэгтэй.

Декларациин проектнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

БУРЯАД ХЭЛЭНДЭ ГҮРЭНЭЙ ЭРХЭ ОЛГОХО

Тусхайлбал, арад зоной үмэнэһөө республикын Верховно Совет үгэ хэлэхэ онсо эрхэтэй гэжэ хэлэгдэһэн 3-дахи статьяень буруушааһаб. Юундэб гэхэдэ, арадай депутадуудай олонхинь ородууд ха юм. Ушар иимэһээ буряад арадай үмэнэһөө ородууд шиидхэбэри абаха болоно гээшэ гү? Мүн лэ эвенк арадай зүгһөө? Минии һанахада, **соёл болбосорол, хэлэн ба ёһо заншалнуудта хабаатай шухала асуудалнуудые үндэһэн арадай түлөөлэгшэд өөһэдөө шиидхэхэ ёһотой.**

Тиихэдэ намайе үндэһэ яһанай илгаа гаргана гэжэ гэмнэнгүй, али бүхы юумэ зүбөөр ойлгохыетнай гуйнаб. Эвенк арадай аша туһада хабаатай амин шухала асуудалнуудые эвенк зон өөһэдөө хэнһээшье үлүүгээр шиидхэжэ шадаха гэжэ найданаб. Газар болон үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдтэ хабаатай үмсын ба бусад зоери тухай хэлэгдэһэн энэ проектын 8-дахи статьяе хубилгахые дурадханаб. Тэдэнэй **ажаһуудаг нютагуудта газар эвенкнүүдтэ хэтын хэтэдэ бусаалтагүйгөөр** үгтэхэ юм гэжэ бэшэхэ хэрэгтэй. Минии һанахада, **экономическа, гадаадын политическа ажал ябуулгада хизаарлалганууд хэгдэхэ ёһогүй** гэжэ тус статья соо тэмдэглэхэ. Хитадтай, Корейтэй, илангаяа Монголтой гадаадын экономическа холбоо барисаагаа үргэнөөр хүгжөөхэ шухала. **МНР-тэй мүнөө бии байһан хилын ёһо гуримые юрын болгобол,** бүришье таарамжатай хэ.

9-дэхи статьяда нэмэлтэнүүдые оруулха хүсэлэнтэйб. **Буряад хэлэндэ гүрэнэй эрхэ олгохо** шухала гэжэ тоолоноб. Тиихэдээ үргэнөөр зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлээр хуушан монгол бэшэгтэ бусаха хэрэгтэй.

10-дахи статьягай 2-дохи абзацые ингэжэ найруулхые мүн лэ дурадханаб: «**Политическа ба экономическа бүрин эрхэтэ байлга түйлаха гэһэн Буряадай АССР-эй арад түмэнэй хуулита эрмэлзэл үндэһэ яһатанай хоорондо илгаа гаргахын, хёмероо сүришэлдөө үүдхэхын тула хэрэглэгдэхэ ёһогүй**».

С. БУДАЕВ, һунгагша.
Улаан-Үдэ.

...шогууша, зугаатай зон ...Хонгёо хоо- ...иимэ олон бэ ...хэдэн тайлбари үгэхэ: ...арбан алдада ...юм. Дуушыень халан ...юм гүбди...

...уһанай, байгаалиим- ...аялга татахада таа- ...Алтан Алтай гэлсэ- ...юм.

...дэлгэрүүлхые оролдо- ...манда анханһаа ...уянга дуун та- ...хэ.

...туһаламжануудай али- ...өөрынхөөрөө зүйтэй ...Тэдэшье ямаршье ...бэлигэй нюуса гэ- ...ёһотой, тэрэ нюусыень ...уудалаад ялай... ...гурбан гургалдай гэжэ ...үнинһөө трио бү- ...байһан гурбанай нэ- ...Дашима Очиртаровна ...гэртэнь хүрэхэ гэжэ ...һэм.

...уулзаад, харал- ...залуудаа шанга ...задарюун ябаһан гэ- ...Тэрэ түхэлынь ...табигдаагүй. Жиирэй ...тээдо яашье ...хоолой бии гэжэ хэ- ...һаа, амида- ...ха даа.

...гол зүйл иимэ: ...дуунтай ханилаа. «Үхи- ...мүнөө 73 хүрэ- ...ябаа хүм. ...хоолойтой, эжым ...һэн. Уг залган ...даа»,—гэнэ.

...бүридэлдэ хэд оро- ...гэбэл, Д. О. Батуева Бадмасу Очировна ...Анна Гуржапсана ...гэгшэд һэн. Тэд ха- ...гэхэдэ, Б. О. Цыбиндэр үбшэлөөд, хэбаа- ...болбо. Орондонь мүнөө ...Сэрэн Жадамбаевна Мун- ...триогой бүридэлдэ орок-...

...Дашима Очиртаровна, рес- ...ска уран һайханай ха- ...үедэ таниие шагнаа һэм- ...мүнөө ондо ондоо ...дуу гүйсэдхэжэ үгэхы- ...гүйхэмни.

...Юун асаан байхаб. Сэдь- ...гүнһөө барьялаа һаа, ...дуулахадаа ялай?

...Дүнгын гол нуурта
...манай табараатай,
...бидэ бултанда
...байдал жаргалтай.
...Дүнгын гол нуурта

ралгада зохёохы ёһоной амжалта түйлаһанай түлөө 1977 ондо дурсагдагша трио лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Ажалшадай уран һайханай Бүхэсоюзна түрүүшын фестивальда бэлдэлгэдэ, тэрэниие үнгэргэлгэдэ эдэбхитэй хабаадаһанай

таг зон дуун соогоо морин эрдэниеэ, инаг нүхэрөө заатагүй оруулдаг байгаа:

Унаган улааным уусые
Утаһан хударгаар бүрхөөгөө,
Ушарһан амарагаа
харахадам
Уулым гүбээ далдалаа.

Арадай уран һайханай харалгын эдэбхитэд

АЛТАЙН ГУРГАЛДАЙ

түлөө Д. О. Батуева Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байна.

Дашима Очиртаровнагай наһанайнь гол мэргэжэл гэхэдэ, 35 жэлэй туршада эхин классуудай багшаар хүдэлжэ гараа. СССР-эй арадай гэгээрэл хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанай түлөө СССР-эй Гэгээрэлэй министерствын ба гэгээрэлэй, дээдэ һургуулинуудай, научна эмхи зургаануудай профсоюзай ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар 1972 ондо шагнагдаһан юм. Мүнөө түрүүшынь һурагшад 60 наһая гүйсөөд, пенсидэ гаража байнхай. Эдэнэй дунда дуунда дуратай зон олон ааб даа.

...Холын тэрэ үедэ Дунгы, Шаазгай, Хабчуг гэһэн гурбан хүнды айлай зон ёохор наадан-да суглардаг бэлэй. «Эсэхэ гэжэ юу байхаб, эгээл шалаагаа гаргаха, залхуурха гэжэ юун байхаб зангяа шалаагаа гаргаха» гээд лэ, хүбүүд, басагад хүхюу дүхэригтөө үүрэй сайтар хатардаг һэн ха. Дунгыһаа Хабчуг Адаг хүрэтэр ото һэтэ хэдэн модо ябажа хүрэдэг бэлэй. «Харин мүнөөнэй залуушуул арбан алхам клубтаа сугларха, эблэрхэнь үсөөн үзэгдэдэг»,—гэжэ ветеран гэмэрээдшье абана.

— Удаадахи дуун урданай заншалтай холбоотой. Басаган хүн хадамда гараад байхадаа, гэртээ, түрэлхидтөө хариха, харгылха эрхэгүй һэн. Залуухан, сэбэрхэн бэри басаганай хадын ташаланда хони адуулжа ябахадаа, нюдэнһөө эжэлүүдгүй дуһалан нулимсаяа тэрлигэйнгээ хормойгоор аршаха зуураа, эжы, абаяа һанан уяржа, ингэжэ дууладагынь эли мэтэ:

Үргэн сагаан Сүхэмнай
Үерлэжэ байгаа болбол даа,
Үбгэн буурал аба, эжым
Үгылжэ байгаа болбол даа.
Сайдам сагаан Сүхэмнай
Салгидажа байгаа болбол
даа,
Сагаан буурал аба, эжым
Санажа байгаа болбол даа.

Хоолойн орёо нугардаһатайгаар, уйдхар гунигай маягтайгаар дуулажа үгэбэ.

Ашагад, сонгоол, шарнууд, ябагад эсэгэнүүдһээ гараһан нютагай

Хотогор улааным уусые
Хонхотой хударгаар
бүрхээгээ,
Холшорхон амарагаа
харахадам
Холын гүбээ далдалаа.

Инаг дуранай мэдэрэлдэ абтаһан хүнэй сэдьхэл дуунда тэтүүлдэг. үгэ аялгын үсөөдөөһаа, өөрөөшье зохёон найруулжа алтан дэлхэйдэ сонособог лэ. Залуухан наһандаа ябаһан Дашимагай хани нүхэрые — Николай Цыренжапович Цыреновые ухэлтэ дайн абаашаһан юм. Халаг даа 1945 оной март һэн. Берлин шадар нүгшэһэн юм. Юрын буряад хүбүүн танкист командир ябаа. Сүхэ голойнгоо уудамда хүрэжэ сэсэгтэ таладаа амарагтаяа уулзахаб гэжэл сэдьхэжэ ябадаг һэн бэзэ. «Армиин һүүлээр жэл үлүүтэйхэн лэ һуужа байтарнай фронтдо дуудаһан юм. Анханайл тиимэ үйлэтэй һэн бэзэб даа. Нүхэрөө зоригжуулжа, дуу өөрөө зохёогоод, бэшэгээр эльгээгшэ һэм. Дуумни туһалха гэжэ үнэншэдэг, этигэдэг, найдадаг бэлэйб. «Дуулахыешни дуулажа байһандли болокоб»,—гэжэ бэшэдэг һэн. нүхэрни.

Эгээл һайхан мэдэрэлэй нүлөөн доро мүндэлһэн энэ дуун түргэн бушуу аялгатай юм:

Хатуу буладхан танк
машинаа
Хабатай түргэн заводилаарай,
Хархис муухай дайсадые
«Катюшаяа» һомолон бусаан
сохёорой.
Булад хуягтай танк машинаяа
Бушуу түргэн заводилаарай,
Бузар муухай дайсадаа
Буугаа һомолон бусаан
сохёорой.

— Дашима Очиртаровна, Таманай «Буряад үнэн» газетэдээ захил хүүлэжэ уншадаг бээт?— гэжэ хөөрэлдөөнэйнгөө түгэсхэлдэ асуунабди.

— Дуу, оньһон үгэ, таабари гэхэ мэтэ олоор газетэдэ гарадаг. Хайшалжа абагшаб. Мүнөө жэл заатагүй захил хэхэб, Нютагайнгаашье зониие захил хэхыень уряалнаб, —гэжэ Алтайн дуушан найдуулба.

Г. ДАШЕЕВА,
манай корр.
Хяагтын район.

Дамби-Жалсан Ломбо-Цэрэнэй

СЭЛЭНГЫН МОНГОЛ-БУРЯАДУУДАЙ ТҮҮХЭ

(Үргэлжэлэл. Эхининь сентябриин 15—16-най номернуудта).

1727 ондо Хяагтаһаа зургаан модоной Бура гэжэ газарта граф Савва Рагузинский, ван Цэцэн-хаан хоёр ушаржа, хилэ табиха тухай хөөрэлдөө хэжэ, хилын хэлсээ (договор) 1728 ондо баталба. Хөөрэлдөө хэхэдэнь, хэлсээ баталхадань граф Рагузинскитай хамта буряад-монголшуудай, хамнигадай тэрэ сагай нойод сайд өөрын туһалагшадтай хабаадаба. Тэдэнэр газар заабарилжа, улаа нэхэжэ, эдихэ хоолоор хангажа ябаа. Энэ ажалайнгаа түлөө нойод сайд хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, шүүлэнгэ, зайсан, тайшаа гэхэ мэтэ зэргэтэй болоһон юм. Зариманиинь хасаг зэргэдэ оруулагдан, сагаан тамгатай засагай газарай үнэмшэлгэдэ хүртэбэ. Буряадуудта бурханай шажанда мүргөөд ябаха эрхэ сүлөө олгогдобо. Буряадуудта, хамнигадта хуушагаймнгаа ёһо заншалые, хуули ёһые алдангүй, өөрын нойод сайдай ударидалга доро һууха эрхэ сүлөө олгогдобо. Хори, Сэлэнгын буряадууд гүрэн түрын үнэн этигэлтэй албатан гэжэ тоологдодог болоһон байна. Тиигээд тэдээндэ хилэ хинан хараха үнэмшэлгэ дээдын газарһаа бууһан байна. Баһа хамнигадшье иимэ үнэмшэлгэ абаа. Хилын харуул хараха буряад, хамниган сэрэгүүд байгуулагдаба. Тэдэнэй нойодһоо хилын комиссарай тушаалдашье дэбжүүлэгдэдэг болоһон гээшэ.

Тэрэ үедэ хоёр гүрэнэй түрэ засагай харилсаан эбтэй тайбан болоһон бэлэй. Энэниие тэмдэглэн, Найралта Түб-хаан Россиин тэрэ үеын император Петр II-дэ бэшэг захяа, бэлэг сэлэг хүргүүлэн, элшэн сайдые Москвада 1729 ондо ябуулба. Тэдэнэр Селенгинскдэ орожо амараад, буряадай тала дайдаар баруулһан юм. Селенгинскдэ тэрэ үедэ хэлмэршээр (оршуулагшаар) Сэлэнгын подгородно отогой хурлаад яһанай зайсан Амар Андахай ажаллажа байгаа. Андахай хадаа дүү хүбүүн Бодоройтой хамта гадаадын элшэнэртэй баруулһан байха юм. Харгыдаа монгол хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн дарамал Жадамба гэжэ номые абажа ябаа, тиигээд тэрэ номоо Бодоройбэеһээ һалгангүй үзэжэ, уншажа ябаа.

Элшэн сайдай Москва хүрэхын урда тээ Петр II наһа бараба. Ород хүүхэн, хари хаанай хатан Анна Ионовна хаан шэрээ эзэлһэн юм. Амар Андахай хатан хаанда бараалхажа, зайсан зэргэдэ хүртэһэн, сагаан тамгатай зарлигта, мүнгэн шанда хүртэһэн байна. Амар Андахай, тэрэнэй дүүнэр, үринэр алба түлбэриһөө сүлөөлэгдэһэн байгаа. 1730 ондо элшэнэртэй хамта Амар, Бодорой гэдэргээ бусаһан юм.

Энэ үедэ ламын шажанай түлөөлэгшэд-лама, хубарагууд олон болобо. Боо мүргэлгэниие намнадаг, хашадаг болобо. Шакья Мунийн шажан Зүүн Сибирьтэ, эгээл түрүүн Сэлэнгын монгол-буряадуудай дунда дэлгэрһэн түүхэтэй. 1730 ондо Сэлэнгын сонгол обогой зон Эрхэ Бүрэгэ гэжэ газарта дасан бүтээжэ, тэндээ мүргэл хэдэг болобо. Харин олонхи зоной нютаг дасанһаа холо байгаа. Тиимэһээ Сүхэ голой зүүн талын Хилганата нютагта дасаниие нүүлгэжэ асарһан юм. Нютагай ламанарһаа гадна Хориһоо ерэһэн лама хубарагууд энэ хийдтэ хуража байгаа.

Энэ үедэ 50 түбэд, 100 монгол ламанар Буряад орондо ерэһэн юм. 1740 ондо хатан император Елизавета Федоровна 150 штатна ламые баталжа, тэдэниие алба түлбэриһөө сүлөөлжэ, хурал хуруулдаг болгобо. Энэ сагһаа эхилжэ лама хубарагай эрхэ байдал хүндэтэй, дээрэ үргэгдэдэг болобо. Хубарагууд олошоржо, бурханай шажан үргэнөөр дэлгэржэ эхилбэ. Сэлэнгын подгородно отогой хурлаад яһанай лама шэрээтэ Ширэб Андахай, хатаган яһанай сотник лама Лубсан-Жимбэ Ахалдай 1750 гаран ондо Химнэ (Темник) голой баруун эрьедэ Үндэр-Шохой гэжэ газарта һэеыгээр дуган барижа хурал эхилбэ. Удангүй энэ һууринда модоор дасан баригдаһан юм. Монгол-буряадта мүнөө алдаршаһан Галуута-нуурэй Галдан дэгчинлин гэжэ ехэ дасан хийд бэлэй. Эдэ хоёр хийдүүд эгээл түрүүн баригдаһан байна. Зүүн Сибириин монгол-буряадуудай дунда дэлгэрһэн ламын шажанай номууд удхаараа адли. Түбэдтэхи бурханай уншалгын гурим Монголой богдо Жэвзэн-Дамба-хутухтын Хүрээнэй уншалгын гурим нэгэ бага илгаатай байдаг.

Сонгол абагад яһанай лама Дамба-Даржаа Заягийн Монгол, Хитадаар дамжан Түбэд орондо хүрэжэ ерэһэн юм. Богдо банчин-эрдэнидэ далай-ламада бараалхажа, сахил хүртэжэ, шажанай хэрэгсэлэй юумэ оложо залан гэдэргээ нютагаа бусаһан байдаг. Тиигээд сонгол зоной хийдтэ түбэд янзаар бурханай шажаниие дэлгэрүүлжэ эхилбэ.

Тэрэ үедэ Ород гүрэнэй хаан шэрээндэ хатан императрица Екатерина II һууба. Импери доторхи элдэб шажан мүргэлтэндэ туһа болохо шажанай шэнэ хуули зохёохын тула 1767 ондо Москва хотодо элдэб шажантанай депутадуудые суглуулба. Тэндэ уригдагшадай дунда лама Заягийн бии байгаа. Монгол, Хитадые дайран Түбэд орон ошожо ерэһэн тухай лама Заягийн хатан хаанда айладхаһан гэдэг, тиигээд һайшаал абажа, ламын шажанай ахамад лама бандида-хамбын тушаалда баталагдаһан юм. Ород гүрэн түрын хуулида тааруулан ламын шажангые дэлгэрүүлһэн габьяатай Заягийн сагаан тамгатай зарлигта хүртэһэн, хүзүүндээ зүүхэ сэнхир ооһортой Андреевскэ ордендо хүртэһэн байна.

1764 ондо Селенгинск хотын комендант генерал-майор Якоби эзэн хаанай зарлигаар хилын тусхай сэрэг байгуулха тухай Сэлэнгын монгол-буряадуудтай хөөрэлдөө хэһэн байха юм. Энэ асуудалаар баһа хамнигадтай хөөрэлдөө. Тэдэнэй сайд нойодые Селенгинскдэ суглуулаад, хэдэн үдэр соо хүндэлһэн, архидуулһан байна. Тэндэ сугларһан буряадуудай, хамнигадай нойод хилын сэрэгые байгуулха гэжэ шиидхэбэри гаргаба. Сэлэнгын 16 отогууд өөрын эд зөөри хэрэглэн, 2400 буу зэбсэгтэй, хуягтай сэрэгшэдые, тэдэниие захирха нойодтойнь бэлэдхэхэбди гэжэ үгэеэ үгэбэ. Тэрэ ондо Селенгинск лейбгварди секунд-майор Щербачев ерэбэ.

600 сэрэгшэдтэй дүрбэн полк, 500 сэрэгшэдтэй нэгэ полк, бүхыдөө табан полкнууд байгуулагдаба. Эдэ буряад сэрэгшэд баруун захын Үргэдэйһөө зүүн хизаарай Шилкэ Архидей хоёрой бэлшэр хүрэтэр 1851 он болотор хилые хинан хаража байгаа. Энэ ондо шэнэ хуулиин ёһоор эдэ полкнуудые Байгалай хасаг сэрэгүүд гэжэ нэрлэбэ. Сэрэгшэ бүхэн хоёр-гурбан моритой хилын албанда ябадаг бэлэй. Полк бүридэ хэдэн үхэр буу бии байгаа. Сэлэнгын буряад хасагууд эсэгэ, эхэ, аха дүү, түрэл гаралтайгаа дасанда ошожо, монгол маягаар мүргэдэг байгаа. Ламын шажанда шүтэдэг хамнигад Зугаалайда өөрын дасантай байгаа. Бандида-хамба Содномпил Хэтэрхэйн үедэ буряад хасагуудта 142 штатна ламанар баталагдаба. Лама Заягийн наһа барахада, тэрэнэй түрэһэн аша Содномпил Хэтэрхэйн бандида-хамба болоһон юм.

Энэ үедэ Сонгол ба Болдомор дасангуудта түбэдөөр бэшэһэн дарамал Ганчжуур Хяагтын таможнёор Хитадһаа залагдаба. Дасангууд олон баригдаба. Болдомор, Дэрэстэй, Үшөөтэ, Бургалтай, Аса, Загастай, Хирээтэ, Хори, Анаа, Галтай гэжэ буряад нютагуудта, Гүнэй, Тогчин гэжэ хамнигадай газарта дасангууд баригдажа, мүргэл уншалга хэгдэдэг болобо.

Лама Хэтэрхэйн эзэн хаанһаа алтан часаар шагнагдаһан юм. 1807 ондо тэрэ наһа бараба. Сонгол Брайбун дасанда хоёр хамбанар һууба. Сэлэнгын подгородно отогой хатагин яһанай лама Лубсан-Жимбэ Ахалдайн Жэвзэн-Дамба-хутухтын Хүрээндэ ошожо, Минжишүри Мэргэн-хамба номун-хаан цоржи-ламада шаби боложо, эрдэм һургуулида һуража, зарлиг шаштар залан ерэжэ, Галуута-нуурай хийдтэ Хүрээнэй янзаар шажаниие дэлгэрүүлбэ. Бандида-хамба Хэтэрхэйн байхада Сонгол дасанда Балдан-Даша Сонгорлинай ударидалга доро үймөөн болоһон юм. Эбгүй болоһон ушарһаа ахамад ламанарта хашагдаһанһаа боложо, тэрэ хийдэй унзад зэргэһээ доошонхи 35 лама хубарагууд гансата хэрээһэ зүүһэн байха юм. Олон самуу ябадал болоһонһоо Сэлэнгын баруун гарта байһан 5 дасаниие Хэтэрхэйн мэдэлһээ гаргажа, Ахалдайн мэдэлдэ оруулха гэжэ подгородно отогой тайшаа Мэргэн-Бэлигтэ нагса хүбүүн Лубсан-Дампил Бутайнтай Эрхүү хото оробо. Ахалдайе 5 дасанай бандида хамба болгоһон юм. Энэ хадаа 1770 ондо бэлэй. Хэтэрхэйн мэдэлһээ гараһан 5 дасангууд гэхэдэ, Галуута-нуурай, Дэрэстэйн, Үшөөтын, Бургалтайн, Асын дасангууд болон Бургалтайн дасан хадаа сартуулай хуушан хийдэй нэрэ. Удаань Гэгээтэдэ нүүлгэжэ ерэһэн, одоо Гэгээтын дасан болоно. Загастайда дасан баригдажа, Асаһаа һалажа байгаа. Асын дасан долоон штат-ламатай һэн.

Юрөө, Янгаажан нютагуудта дасангууд баригдаба. Түрүүшээр эндэ ойро газарай дасангуудһаа ламанар ерэжэ уншалга хэдэг бэлэй. Галуута-нуурай, Дэрэстэйн, Асын дасангуудай мүргэлшэдэй дунда булагад үгтай зон олон байгаа. Янгаажанай, Юрөөгэй дасангуудта галзууд яһатан мүргэдэг һэн, эдэнэр Хоридойн үринэрһөө таһарһан зон бэлэй.

Ахалдай хадаа лама Заягийн үедэ сотник да-лама байһан, цоржи нэрэтэй лама ябаа. Ахалдайн нүгшэһэнэй хойно тэрэнэй аша Данзан-Дэмчик Еши-Жамсын 1795 ондо бандида-хамба болобо. Харин удангүй гэнтэ наһа бараба. Экээнэй түрэһэн аха лама Данжин-Габаан Еши-Жамсын 1801 ондо бандида-хамбын уялгые дүүргэдэг болобо. Лама Хэтэрхэй нүгшэбэ.

Ламын шажанай үүргэ дээшэлүүлхын тула нэгэ бандида-хамбатай байбал болохо гэжэ хаанта засагһаа зарлиг бууба. Олон нийтэ зон энэ тушаалда Данжин-Габаан Еши-Жамсын гэгшые дурадхаба. 1810 ондо энэниие бандида-хамбаар баталһан байна.

Эзэн хаан Александр Павловичай зарлигаар Сибирьтэ эльгээгдэһэн генерал Лавинский Сэлэнгын буряад албатантай, хасагуудтай уулзажа, ороохо таряа таридаг болоо һаатнай һайн байгаа гэжэ мэдүүлбэ. Тэдэниие үгэдөө оруулаад, богдо эзэндэ айладхажа, 765 анзаһа, 1520 серпэ Петровско заводто захиба, тиигээд бэлэн болоходонь, буряадуудта мүнгэ түлэбэригүйгөөр тушаан үгэбэ. 1803 ондо хүрэнгын таряа Тарбагатайн, Куналейн, Урлалай таряашадай магазинһаа абажа үгэбэ. Тэрэ гэһээр буряад арад тарьяанай үйлэдбэриин олзо ашые мэдэжэ, мүнөө ород таряашадһаа дутуугүй таряа таридаг болонхой. Зариманиинь хартаабха, овощ таридаг болонхой.

Хори буряадууд эртэ сагһаа Энгэдэй болон бэшэшье олзо үрэжэлтэй нютагаар һууржа байһан гээшэ. Харин ород таряашадай - поселенсинүүдэй иишэ зөөжэ ерэхэдэ хори-буряадай нойод сайд зарим һайн, үрэжэлтэй газарнуудаа тэдэндэ столжо үгэһэн байдаг. Энэ талаар габьяатай байһанайнгаа түлөө ахамад тайшаа Дамба-Дугар Ринчинэй хаанта засагай зарлигаар долоодохи зэргын советнигэй нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Туһалагша тайшаанар Павел Доржожабай, Цэбэкжаб Юмсурэнэй, зайсан Галсан Мардайн наймадахи зэргын советнигэй (коллежскэ ассесорэй) нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Галзууд отогой Баши Дугарай, Арсалан Мардайн, Дэшин Буумалай, сагаанай Моху Унаганай, гушидай Цэдэн Манжийн, худайн Галзууд Мүнхын, харгана отогой Бадмацэрэн Гомбын, хүбдүүдэй Дэлгэр Шидхэдын, хуацайн Зандан Ванжилын, шарайдай Юмжаб Навааной, бодонгуудай Данжин Доржийн, батайн Үргэдэг Үбэгэнэй, хальбинай Холзай Омогтын юһэдэхи зэргын советнигэй (титулярна советнигэй) нэрэ зэргэдэ хүртэһэн бэлэй. 17 нойодто иимэ нэрэ зэргэнүүдые үгэһэнэйнгөө удаа үшөө алтан медальнуудаар, мүнгэн медальнуудаар, мүнгэн бэлэгээр, сэблинуудаар 1801 ондо шагнаһан байха юм. 17 нойодой үе барагдажа, поселенидэ үгэһэн нютаг үлэмжэ дэлгэр һайжаржа, һайханаар харагдажа байна гэжэ хори үбгэд хэлсэдэг һэн.

Ородой түгэс эрхэтэ элшэн сайд граф Головкин Бээжин хото ошожо, эзэн богдо-хаан Түрэ Гэрэлтэдэ бэшэг захяа, бэлэг барюулха зорилготой аянда мордоһон гэдэг. 1805 ондо Гадаада Монголой ниислэл Хүрээндэ (Үргөөдэ) хүрэжэ ерэбэ. Хүрээнэй амбань Юндэн-Доржо вантай үгэеэ олонгүй, эрхэсэлдээд, Бээжин хүрэнгүй һөөргөө бусаба. 1810 ондо граф Головкиной ябадал тушаа Эрхүүгэй губернатор, Трескин Хяагтада Хирээнэй амбань Юндэн-Доржотой уулзажа, хөөрэлдөө хэжэ, эб эетэй болоһон гэдэг.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

БОДОТО ЭЗЭНДЭНЬ БУСААХА

веднигэй аша туһануудые нарин нягтаар тааралдуулан холбохо талаар эрдэмтэд ехэ хүдэлмэри ябуулна. Сүмэ һэргээжэ, церковно алба үнгэргэдэг болохо талаар хүдэлмэри эрхилхынгээ хажуугаар туризм хүгжөөхэ, архитектурын хүшөөнүүдые һэльбэн шэнэлхэ хэрэгтэй.

Соловки хадаа зургаан томонууд болон угаа олон бэгахан аралнууд болоно. Эдэ аралнууд дээрэ далайн дүтэ байһанһаа улэмжэлэн, уларилынь дулаан, байгаалинь айхабтар гоё юм. Манай эрын урда тээхи гурбан мянгадахи онуудта эндэ түрүүшын хүн бии болоо гэжэ тоологдодог. XV зуун жэлһээ хойшо ород христианствын түбүүдэй нэгэн боложо, Соловки тодороо,

Соловецкэ кремлиин архитектурна байгууламжа XVI зуун жэлдэ бүридэн бии болоо. Хойто зүгтэ оршодог эдэ аралнуудые монахууд эрид хубилгаа юм. Тэдэнэр ханаабуудые болон дамбануудые татажа, олон тоото нуурнуудые нэгэн болгожо холбоо бэлэй. Ашаг үрэ ехэтэй хүдөө ажахые болон загаһа олзеборилгые хүгжөөжэ шадаа. Яблонинууд эндэ яблока үгэдэг байһан юм. Энэ сүмэ хадаа гансашье гэгээн газар байгаа бэшэ, мүн хэрэм, оройдой хойто зүгтэхи гүрэнэй байгуулгын ба соёлой найдамтай түшэг тулгуури байгаа.

Соловкинуудай хуби заяан айхабтар муу байшоо. Хаанта Росси үни холын сагһаа хойшо тэрээниие түрмэ болгожо хэрэглэдэг байһан юм. Совет засагай илаһанай һүүлээр үни болонгүй, аралнууд (дээрэхи сүмэ усадхагдажа, бүхы газарынь болон эд зөөринь хамтын болгогдоһон байгаа. Гэгээн газар байһан Соловки үгы боложо, түрмэ улам хүгжөөгдөө бэлэй. Бүри хоридохи онуудай эхин багта эндэ тусхай шэглэлэй Соловецкын лагерь (СЛОН) бии болгогдоо һэн. Сталинай аймшагтай ГУЛАГ-ай түрүүшынь лагерь, эхин энэ байгаа гээшэ ааб даа.

Политическа дарлалтын, хамалгын энэ үедэ гансашье зоной хуби заяанууд хосорон хазагайрдаг байгаа бэшэ, мүн архитектурын хүшөөнүүдшье һандаргагдадаг байгаа гээшэ. Хорин таба гаран жэл соо Соловецкэ сүмэнүүд һэльбэн шэнэлэгдэнэ. Энэ һайхан барилгые абархын тулада хэдэн миллион түхэриг гаргашалагдаа. Зүгөөр тэдэнэй нэгэниинүшье мүнөө болотор хүсэд һайнаар һэргээгдээгүй байһаар.

Олониитэ, засагай зургаанууд болон бүхы зон церковьтэй хамтаржа, Соловкинуудые бүхы һайн һайхан соонь һэргээжэ, шэнэ ажабайдал олгожо шадахабди гэжэ этигэнэ. Соловкинуудые һэргээхэ хэрэгтэ зорюулагдаха мүнгэн зөөри церковь суглуулжа эхилээ. Советскэ Союзда абаһан мүнгэн түлбэриингөө хоёр миллион түхэйе уран зохёолшо, Нобелевско шангай лауреат Александр Солженицын энэ хэрэгтэ үгэхэ һанаатай.

СССР-эй Гостелерадиоһоо дулдыдахагүй шэнэ радиостанци августын 22-ой 19 сагта дамжуулгануудаа эхилбэ. Тэрэ «Эхо Москвы» гэһэн нэрэтэй. Тэрэ 1206 кгц (долгинойнь ута 250 метр) частота дээрэ хүдэлнэ. Радиостанциие эмхидхэн байгуулагшань М о с с о в е т, СССР-эй хэлхээ холбооной министерствын дэргэдэхи «Радио» ассоциаци, «О г о н е к» журнал ба М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ МГУ-гай журналистикын факультет юм. Шэнэ радиостанци октябрь хүрэтэр үдэр бүри хоер час хүдэлхэ, һүүлээрнь тэрэ зургаан час хүрэтэр саг соо агаарай долгиндо гарадаг болохо. Шэнэ жэлһээ «Эхо Москвы» бүхэли сүүдхэ соо хүдэлдэг болохо юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мүнөө дээрээ «Эхо Москвы» уйтан байратай, харин һайн аппаратураар дуталдана. Гэбэшье коллектив ехэ хараа түсэбүүдтэй.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН саанаһаа

• ТАСС • АПН •

МАНИЛА. Президент Корасон Акинын захиргаанай байдалые тэнсүүригүй болгохо зорилготойгоор буһаалгааша, баруун тала баримталдаг сэрэгэй бүлэглэлнүүд террорис ябуулгануудые үнгэргэһэн зандаа. Тиимэһээ Филиппинын ниислэл хотодо шахардуу байдалай тогтонхой байһаниинь ойлгосотой ааб даа. Урдань полковник байһан Грегори Онасанай тала баригшад Маниладахи буу зэбсэгэй складта добтолоо. Тиигэжэ буу зэбсэг болон бусад сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые булимтаран абажа шадаа. Гэбэшье правительствын тала баридаг сэрэгшэд эдэ гэмтэ ябадалтаниие гансата тодоруулжа, усадхаха гэжэ буудалдахадань, нэгэ солдат, нэгэ террорист шархатаа юм ха.

ВАРШАВА. Политическэ шэнэ сезоной эхилхын урда тээ Польшын бүхы нийтын хүсэнүүд программануудаа олоной анхаралда дурадхажа байна. Юуб гэхэдэ, Польшын парламентын түрүүшын заседанитай энэ хаһа тудалдана ха юм. Жэшээлхэдэ, СДРП-гэй главна Соведэй һүүлэй заседани дээрэ Президентын засаг болон парламентска һунгалтанууд тухай социал-демократуудай шэнэ философи тухай хөөрэлдөөн болобо. Заседани дээрэ баталагдан абтаһан мэдүүлгэ соо Польшын ажабайдалда муу шэглэлтэй үйлэ хэрэгүүд улам хүгжэнэ гэжэ хэлэгдэнэ. Хажуугаарнь ажалшадай байдал тон элеэр муудаһан байха юм. Эндэ ороной Конституци ехэ үүргэ дүүргэхэ байгаа. Зүгөөр шэнэ Конституци зохёохо талаар хүдэлмэри удаанаар, политическэ бүхы хүсэнүүдэй хабаадалгагүйгөөр ябуулагдана гээд социал-демократууд мэдүүлнэ. Тиимэһээ энэ алдуу заһахын тулада бүхы юумэ хэхээр бэлэн байһан тухайгаа СДРП-гэй хүтэлбэри мэдүүлбэ.

* * *

Японой экстремис үзэлтэй эмхинүүд өөһэдөө бүтээһэн һандаргалга хүсэтэй хэрэгсэлнүүдые зэбсэг болгожо абана. Энээн тухай мэдээнүүдые Осака префектурын полициин управлени һаяшаг абаа. Японой эгээл эдэбхитэй террорис бүлэгүүдэй нэгэн «Тюкаку-ха» нэгэ километрэй оршондо байдаг юумэнүүдые бута сохихо аргатай ракетнэ снарядуудые бүтээгээ.

Токиодо болон Японой бусад хэдэн хотонуудта ноябрь һара соо Акихито императорай хан шэрээдэ гараһан ушараар болохо баярай ёһололнуудые буруу һүргэхын тула энэ зэбсэгээ террористнууд хэрэглэхэдээ болохо гэжэ полициин зургаанууд тухайлна. «Тюкаку-ха» эмхиин ударидагшад хараалагдаһан һайндэрнүүдые буруу һүргэхэ заналтатай мэдүүлгэнүүдые август һарада Японой мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй редакцинуудта почтоор эльгээһэн байгаа.

НЬЮ-ЙОРК. Калифорни штадай Сан-Диего хотын загаһашадай, аха дүү Питер болон Джон Бьюсалаччитанай гүлмэдэ 4 метр утатай сагаан акула дайралдахадаа, аяар тонно хахад шэгнүүртэй байба. Энэ ехэ олзыень гансашье эдеэ хоол шанаха талаар бэшэ, мүн эрдэмэй зорилгодо хэрэглэжэ болохо гэжэ аха дүүнэр огто бодоогүй.

БУЛТАДАА ТЭМСЭХЭ ЁҺОТОЙБДИ

Дотоодын хэрэгүүдэй ажал хэрэг ба гэмтэ ябуулганууд тухай тоо, баримтанууд һая болотор үргэн олониитэдэ мэдээжэ бэшэ байһан юм.

Обществодо демократиин үргэдэжэ байха үедэ экономикодошье, мүн политическэшье ажабайдалда тохёолдоһон дутуу дунда үзэгдэлнүүдтэ мүнөө залан сэхэ сэгнэлтэнүүдэй үгтэжэ байхада, дотоодын хэрэгүүдэй органууд орон соо болож байһан үйлэ хэрэгүүдтэй зохилдуулан хүдэлмэриеэ эрхилнэ, хубилган шэнэдхэнэ.

Республикын газетэнүүдэй хуудаһанууд дээрэ, радио, телевиденеэр МВД-гэй хүтэлбэрилэгшэд, мүн бусадшье харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд һанал бодолнуудаараа, дурадхалнуудаараа хубаалдана, урдань «хорюултай» байһан темэнүүдые олониитэдэ тайлбарилжа үгэнэ.

Республикын МВД районуудай газетэнүүдэй зондо мэдээсэл тарааха талаар ехэ нүлөөтэй байһыень хараадаа абажа, ниитын гурим сахигшадай, дотоодын хэрэгүүдэй ажабайдалые, гэмтэ ябуулгануудай үндэһэ баримтануудые гүнзэгыгөөр, үргэнөөр харуулха талаар 1989 оной эхеэр хоёр жэлэй харалга-конкурс эмхидхэхэ шиидхэбэри абаһан юм. Байгша оной март-апрель һаранууд соо тус конкурсын түрүүшын шатын дүнгүүд согсологдоо һэн.

Энэ хэмжээ ябуулга дотоодын хэрэгүүдэй органуудай, мүн газетэнүүдэй хоорондохи холбоо барисаанай улам бэхижэжэ байһаниие нэн түрүүлэн гэршэлнэ. Милициин хүдэлмэрилэгшэд болон журналистнууд журам эбдэлгын, гэмтэ ябуулгануудай шалтагаануудые гүнзэгыгөөр ухашалан шэнжэлнэ, зондо дуулгана, ойлгуулна. Районуудай зарим газетэнүүдтэ штатнабэшэ юридическэ таһагууд эмхидхэгдээ, шэнэ ниитэ гаршагууд бии болгогдоо, «түхэреэн столнуудшье» эмхидхэгдэдэг болоо. Эндэ милициин хүдэлмэрилэгшэдһөө гадна партийна, совет ажахын хүтэлбэрилэгшэд, депутадууд үргэнөөр хабаадалсана. Эдэ хөөрэлдөөнүүд гэмтэ ябуулганууды һэргылхэдэ, хуули, журам эбдэгшэдтэй тэмсэл ябуулхада нүлөөлнэ.

Конкурсын түрүүшын дүнгөөр, нэгэдэхи һуурида Сэлэнгын районой «Улаан Сэлэнгэ» газетын коллектив гараба. Тэдэнэртэ нэгэдэхи шатын диплом, 100 түхэриг мүнгэн шан барюулагдаа һэн.

Район соо ниитын журам һайжаруулха, гэмтэ ябуулгануудые усадхаха талаар һанал бодолнуудаа гансал милициин хүдэлмэрилэгшэд бэшэ, мүн районой болон ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, депутадууд газетын хуудаһануудта бэшэдэг болоо. Тус газетын редакци туһатай хөөрэлдөөнүүдые, жэшээнь «Түхэреэн стол» үнгэргэдэг байна. Районой, городой дотоодын хэрэгүүдэй органууд редакцитай хамта тусхай түсэбөөр хүдэлмэрилнэ. Тэрэнээ жэншэдгүйгөөр дүүргэдэг байһаниинь һайшаалтай.

Тиихэдэ Северобайкальскын, Кабанскын, Хориин. Яруунын, Прибайкалиин районуудай дотоодын хэрэгүүдэй таһагууд районойнгоо газетын редакцинуудтай һайн холбоо барисаа тогтоожо, үгээ ойлголсон хүдэлмэрилнэ гэжэ тэмдэглэмээр. Ушар тиимэһээ конкурсын түрүүшын дүнгүүдые согсолон, илажа гарагшадыень тодоруулха гээшэ жюридэ тон хүшэр байба. Жюри үни удаан зүбшэн хэлсэһэнэй, шалгаһанай һүүлээр «Северный Байкал» газетын редакцида хоёрдохи һуури олгобо. Харин гурбадахи һуурида «Байкальские огни» газетын (Кабанскын район) редакци гараба. Нэрлэгдэгшэ газетэнүүдэй коллективүүдтэ дипломууд, мүнгэн шангууд барюулагдаһан байна.

Хориин, Яруунын, Прибайкалиин районуудай газетэнүүд милициин ажабайдал тухай материалнуудые һайнаар толилно гэжэ тэмдэглэгдээ.

Мүнөө газетэнүүдэй хуудаһанууд дээрэ участково, хуулиин наһа гүйсээгүйшүүлэй инспекциин, уголовно бэдэрэлгын инспекторнүүдэй, ОБХСС-эй, түймэрэй аюулһаа һэргылхэ хүдэлмэрилэгшэдэй, мүрдэгшэдэй, паспортна столнуудай хүдэлмэрилэгшэдэй статьянуудые, репортажнуудые, очеркнуудые уншажа боломоор.

Гэмтэ ябуулганууд тухай, мүн бусадшье орёо асуудалнуудаар һанамжануудаараа хубаалдахадаа милициин хүдэлмэрилэгшэд, ниитын журам эбдэхэ гэмтэ ябадалнуудһаа һэргылжэ, ойлгуулламжын горитой хүдэлмэри ябуулна гээшэ.

Республикын районуудай бүхы газетэнүүд үргэлжэлжэ байгаа харалга-конкурсдомнай эдэбхитэйгээр хабаадалсаха бээзэ гэжэ найдагдана. Мүн районуудай дотоодын хэрэгүүдэй органуудшье хажуу тээ байха ёһогүй. Гэмтэ ябуулга гаргагшадтай мэдээсэл тараадаг хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта тэмсэхэ ёһотойбди. Тиигээл һаа, ашаг үрэмнай үни болонгүй харагдаха байха гэжэ һанагдана.

Л. БОРХОНОВ,
Буряадай АССР-эй МВД-гэй пресс-бүлэгэй хүдэлмэрилэгшэ, СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

БАРИЛГАНУУД ОЛООР БОДОНО

Һүүлэй үедэ Гүрэльбын сельскэ Соведэй харьяата газар дээрэ барилгын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдадаг болонхой. Эндэ илангаяа үмсын гэр байра бариха хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулагдана. Мүнөө дээрээ Гүрэльбэдэ —12, Түлэнжэдэ —10, Посельедэ —10, Истогто 6 гэр бодхоогдожо, бэлэн болонтобо. Гадна Түлэнжэ һууринда 5 гэр бүлэ шэнэ байра толлонхой. Эдэнэр гүрэнһөө 10—15 мянган түхэригэй урьһаламжа абаад, үмсэдөө гэрнүүдые бариһан байгаа.

Тиихэдэ «Байгал» гэжэ һуралсалай ажахын түрүү һаалишадай нэгэн Р. А. Табитуева үмсэдөө шэнэ гэр барижа эхилээ. Мүн ажахын мэргэжэлтэдшье, жэшээлбэл, агроном П. С. Бриков, бухгалтер Н. Э. Чеченова гэгшэд үмсэдөө гэр барижа байнхай.

Сельскэ Соведэй газар дээрэ социальна ажаһуудалай болон соёлой талаар барилганууд олоор бодхоогдохоор хараалагданхай. Гүрэльбэ тосхондо 1991 онһоо дунда һургуули, Исток һууринда соёлой шэнэ байшан баригдахаар түсэблэгдэнхэй. Ерэхэ жэлдэ Түлэнжэ һууринда сад-ясли баригдажа эхилхэ юм.

М. ГАЛСАНОВ.

ҺОНИРХОЛ ТАТАНА

Районой түбэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэд һонирхолтой выставкэ үнгэргэжэ байнхай.

Номой выставкэдэ гол түлэб овощ болон фруктаар хайшан гээд янза бүриин эдеэ бэлдэхэб гэһэн асуудалда зорюулагданхай. Мүн лэ баһа саадай болон огородой ургамалнуудаар хайшан гээд һайн шанартай, витамин ехэтэй сок, варени элдэбын ундануудые хэхэб гэһэн туһатай зүбшэлнүүд олон.

Ороной мэдээжэ саад ургуулагшадай, эрдэмтэдэй, врачнуудай, кулинарнуудай дүй дүршэл һургаал заабаринууд эндэнь олон. Гадна хайшан гээд зүбөөр эдеэлхэб, ямар үбшэнһөө яагаад бэеэ һэргылхэб, аргалхаб, ямар ургамал юундэ туһатайб гэхэ мэтын зүбшөөл заабаринууд тодорхойгоор үгтөөтэй. Мүн баһа бэеын элүүр энхын болон косметикыншье талаар туһатай зүбшэлнүүд олон.

Эгээл мүнөө сагта, бүхы шахуу ургамалнуудай эдеэшээд байхада, иимэ выставкэ үнгэргэжэ байһаниинь ехэ аша туһатай гэжэ эндэ срэгшэд тэмдэглэнэ.

Л. МАЙДАРОВ.
Хориин район.

Уран зурагай искусствада дуратайшуулда, зохёохы ажалтай интеллигенциин түлөөлэгшэдтэ үбгэ, һамган барон, баронесса фон Тиссентэн мэдээжэ юм. Дэлхэй дээрэ мэдээжэ агууехэ уран зураашадай олон тооото зураг бүтээлнүүдые тэдэнэр элдэб оронуудта харуулдаг. Эдэ зураг бүтээлнүүд тэдэнэй өөһэдэйнь суглуулһан зөөри юм.

Швейцариин Лугано хотодо тэдэнэр «Импрессионизм ба постимпрессионизм» гэһэн нэрэ доро ээлжээтэ выставкээ эмхидхэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: агууехэ Ван Гогой энэ бүтээлые баронесса фон Тиссен харуулжа байна.

Кейстон — ТАСС-ай фото.

ЭЭЛЖЭЭТЭ НААДАНДА ХАБААДАЛСАГТЫ

Улаан-Үдэ хотын стадионууд дээрэ мүрысөөнүүдэй һүүлээр үнгэргэгдэһэн шүүбэритэ лотерейн наадан олоной анхарал татадаг болоо. Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда үнгэргэгдэһэн мүрысөөнэй удаа ээлжээтэ иимэ наадан һаяхан болоо һэн.

— Мүнөөдэрэй шүүбэритэ лотерейн нааданай биледүүд арбан хоёр мянган түхэригтэ худалдагдаа. Лотерейн нааданда нэгэ «Жигули», үнгэтэ хоёр телевизор болон гэрэй бусад хэрэгсэлнүүд табигдаа. Эндэ хэндэтнай аза талаан буужа, үнэтэ зүйлнүүдые шүүхэнь гээшэб? Соносхогдоһон тоонуудые анхаралтайгаар шагнахыетнай хүсэнэбди,— гээд спортивна лотерейн наада үнгэргэхэ комиссиин түрүүлэгшэ, ЛВРЗ-гэй спортын клубай директор В. Д. Филатов суглаарагшадта хандана.

Стадионой талмай дээрэ лотерейн биледүүдэй номернуудые хэһэн бөрөбануудые мухарюулжа байһан үхибүүдэй нэгэниинь шүүбэридэ табигдаһан «Жигули» машинын талон гаргажархиба. Энэнэй удаа зурган номерой дууһан татагдаһанай һүүлээр 8200 түхэригэй эзэн тодорбо. Энэмнай хэн бэ гэхэдэ, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой слесарь Ким Дондохонов болобо. Тэрэ нааданай эхилхын лэ урда тээ хэдэн билет худалдажа абаһан байгаа. Удаадахи ээлжээнүүдтэ «Весна» нэрэтэй үнгэтэ хоёр телевизор шүүбэридэ табигдаа һэн. Эдэнэрэй эзэдынь гэхэдэ, арадай депутадуудай Захааминнай районно Соведэй гүйсэдкомой хүдэлмэрилэгшэ А. Д. Цыбиков, Мухар-Шэбэрэй районой Боом нютагай хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Н. К. Гадьянова гэгшэд болоно.

Спортивна лотерейн нааданда хабаадаһан эдэнэр нэгэ түхэригэй биледээр үнэтэй сэнтэй шүүбэридэ аза талаантай байһандаа баяраар аргагүй халинхай байгаа бэлэй.

Спортивна лотерейн ээлжээтэ иимэ наадан «Сэлэнгэ»—«Томь» командануудай дунда үнгэргэгдэһэн уулзалгын һүүлээр, сентябриин 19-дэ үнгэргэгдэхэ юм. Эндэ хэн аза талаантай байхань гээшэб?

Т. БАДМАИН.

СПОРТ · Спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЫН ОМОГОРХОЛ

Үлэгшэнэй дунда һургуулида физкультурын багшаар хүдэлжэ байгаад, өөрынгөө һайн дураар һур харбагшадай тренер болоһон Ш. А. Хазагаевай хүмүүжүүлдэг үхибүүдэй дундаһаа һур харбалгаар СССР-эй спортын 5-дахи мастер һаяхан тодорон гараба. Тэрэнь хэн бэ гэхэдэ, Үлэгшэнэй дунда һургуулиин 10-дахи классай һурагша Бальжинима Цыремпилов болоно.

Зунайнгаа амаралтые Бальжинима ороной олон городуудаар ябажа, һур харбалгаар ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадалсажа үнгэргэбэ. Түрүүшээр Белоруссиин ССР-эй Минск городто болоһон эдиршүүлэй мүрысөөндэ хабаадахадаа эрхимлэжэ, Россин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдаа һэн. Удаань Украинын Сумы городто профсоюзуудай түбэй соведэй, Башкирай АССР-эй Бирск хотодо РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ хабаадалсахадаа, ехэ амжалтануудые түйлажа, СССР-эй спортын мастерай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, нютагаа бусажа ерээ бэлэй.

Амаралтаяа амжалтатайгаар үнгэргэжэ, эрхим дүнгүүдые түйлэһэн һурагшаараа үлэгшэнэйхид омогорхохо ёһоороо омогорхоно. Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, өөрөө Баргажанда болоһон республикын хүдөөгэй спортын 5-дахи наадануудай үедэ һур харбаглаар чемпион болоһон Ш. А. Хазагаев ойрын жэлнүүдтэ СССР-эй спортын хэдэн мастернуудые һурган хүмүүжүүлхэ зорилго урдаа табина.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

ТОБШОХОНООР

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг футболистнуудай дунда ээлжээтэ, 20-дохи уулзалга үнгэргэгдэбэ. Манай распубликада Красноярскын «Автомобилистын» футболистнууд ерэһэн юм.

Өөрынгөө стадион дээрэ ээлжээтэ уулзалгаяа үнгэргэһэн «Сэлэнгын» футболистнууд һанаһанда хүрэжэ наадабагүй. Тиигэжэ уулзалгын эхилһээр арбаад минутын үнгэрөөд байхада, ворота руугаа түрүүшын бүмбэгэ алдаха баатай болоо. Энэ бүмбэгэ айлшадай добтологшо Владимир Богатырев сохижо оруулһан байна. Энээнэй удаа «Сэлэнгын» футболистнууд харюугай бүмбэгэ сохижо яда ядаһаар шүүгдэбэ. Мүнөө «Сэлэнгын» футболистнууд мүрысөөнэй таблицада һүүлшын һууринуудай нэгые эзэлжэ ябана.

Удаадахи наадан сентябриин 19-дэ үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Айлшаар манайда Ленинск-Кузнецкын «Шахтер» команда ерэхэ юм.

* * *

Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ ЛВРЗ-гэй спортын клубай футболистнууд уласхоорондын мүрысөө үнгэргэбэ. Эдэнэртэ айлшаар Монголой Арадай Республикын Дархан хотын суглуулагдамал команда ерэһэн байгаа.

Заводой спортивна клубай футболистнууд айлшадаа 1:0 гэһэн тоотойгоор шүүһэн байна.

— Байгша оной май һарада эдэнэртэ айлшалхадаа, хүршэнэрөө 2:1 гэһэн тоотойгоор шүүжэ ерээ һэмди. Харин мүнөө харюугай наада үнгэргэхэеэ ерэһэн Дархан хотын футболистнууд дахинаа шүүгдэхэ баатай болоо,— гэжэ командын тренер Ю. К. Поздоровкин хөөрэнэ.

* * *

РСФСР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын үүсхэлээр Москвада Россин арадуудай спортын зүйлнүүдээр бүхэроссин фестиваль үнгэргэгдэхэ болобо. Байгша оной октябрь һарын эхеэр үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ РСФСР-эй область, хизаар, автономито республиканууд, округуудай суглуулагдамал командануудхабаадаха болоно.

Манай республикаһаа техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай, дунда һургуулинуудай һурагшадай суглуулагдамал команда Москва хото ошохоор түгэсхэлэй мүрысөөнүүдые үнгэргэжэ эхилбэ. Эдэнэрэй дунда ородой лапта наадалгаар, Яхадай һүрэлгөөр, буряад барилдаагаар болон национальна бусад зүйлнүүдээр шэлэжэ абалгын мүрысөөнүүд үнгэргэгдэбэ.

* * *

Республикын ипподром дээрэ мори урилдалгаар «Алтан намарай» шанда хүртэхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдэхэ болобо. Хурдан хүлэгүүдэй урилдаанда Мухар-Шэбэрэй, Тарбагатайн, Яруунын, Ивалгын, Кабанскын районуудай колхоз, совхозуудай агта хүлэгүүд хабаадалсаха юм. Энэ урилдаан сентябриин 23-да үдэрэй 12 часһаа эхилхэ юм.

Манай корр.

Шатар

ТАБАДАХИ УУЛЗАЛГА

Зүүн Сибириин технологическа институдай шатарай клуб соо Улаан-Үдэ хотын дамжуулгын кубогта хүртэхын түлөө эхилһэн нааданай часууд ябуулагдаба. Мүрысөөндэ Ангарск, Москва, Эрхүү, Шэтэ, Улаан-Үдэ хотонуудай шатаршад хабаадана. Мүнөө табан уулзалга үнгэргэгдөө. Эндэ Улаан-Үдын түлөөлэгшэ, республикын чемпион Согто Намжилов табанһаа табан очкотой түрүүлжэ ябана. Манай шатаршан спортын мастерта кандидат Сокто Намжилов, Шэтын Александр Черняев, Ангарскын Эдуард Хантаков, Эрхүүгэй Александр Сидоров, Улаан-Үдын Сергей Санхядов, Виталий Куриганов гэгшэдые шүүһэн байха юм. Эдэнэр бултадаа нэгэдэхи разрядай шатаршад. Нүгөөдэ манай шатаршан Саян Раднаев 5-һаа 3,5 очкотой хоёрдохи һуурида ябана. Тэрэ Эрхүүгэй Александр Сидоров, Олег Иванов, Улаан-Үдын Сергей Санхядов гэгшэдые шүүһэн, мастерта кандидат Владимир Капитоновтой тэнсэһэн, Баир Доржиевта шүүгдэһэн байба.

Мастерта кандидат Баир Митыпов мүрысөөнүүдтэ үнинэй хабаадаагүйшье һаа, гурбан уулзалгын удаа 2,5 очкотой болоо. Тэрэ Черняев Хантаков хоёрые шүүһэн, Куригановтай тэнсэһэн байна.

Москвагай студент Баир Доржиев нэгэдэхи наадандаа Сидоровтэй уулзахадаа, нэгэ бодоёо хэрэнгүй табижа үгэһэнэй удаа, шүүгдэһэнээ мэдэрхэ баатай болоо һэн. Харин удаадахи наадандаа Ивановые, Раднаевые, Санхядовые шүүжэ, дүрбэнһөө 3 очкотой болоо.

Л. ГАРМАЕВА,
мүрысөөнэй ахамад судья.

УЛАСХООРОНДЫ ШЭНЖЭЛЭ

ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИ ТҮРҮҮЛНЭ

— Хойто ба Урда Корейе нэгэдүүлхэ талаар түрүүшын тон ехэ удха шанартай алхам хэгдэбэ — гээд Урда Корейн премьер-министр Кан Ен Хун мэдүүлбэ. Сеул хотодо Хойто ба Урда Корейн түлөөлэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые согсолходоо, тэрэ иимэ мэдүүлгэ хэбэ бшуу. Хойто Корейн делегациие эдэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ КНДР-эй премьер-министр Ен Хен Мук толгойлһон байна. Хөөрэлдөөнүүд гурбан үдэрэй туршада үргэлжэлүүлэгдээ юм.

Эдэ хөөрэлдөөнүүд хэдаа түүхэтэ үйлэ хэрэг мүн гээд олонхи шэнжэлэгшэд тоолоно. Эндэ хоёр гүрэнүүдэй хоорондо баталагдаха түрүүшын хэлсээнэй үндэһэ һуури тухай проект зүбшэгдөө юм. Энэ документ Хойто ба Урда Корейн харилсаануудые гуримшуулгада онсо үүргэ, нүлөөтэй байха болоно бшуу. Тус проектые Урда Корейн түлөөлэгшэд дурадхаһан байна. Гадна хөөрэлдөөнүүдэй үедэ политическэ ба сэрэгэй талаар зүришэлдөөнүүдые һулаpуулха, хүн зоной бэе бэедээ ябалсаха таарамжатай арга боломжо олгохо, хоёр гүрэнэй хоорондо экономическа харилсаануудые үргэдхэхэ тушаа асуудалнууд зүбшэгдөө юм. Хойто ба Урда Корейн социальна байгуулалтые хүндэлһэнэй үндэһэ һуури дээрэ харилсаанууд гуримшуулагдаха зэргэтэй гэжэ Сеулай түлөөлэгшэд тэмдэглэһэн байна. Бэе бэедээ этигэхэгүй ябадал тус хөөрэлдөөнүүдэй үедэ одоол дабагдаба гээд шэнжэлэгшэд мэдүүлнэ. Гэбэшье «хүйтэн дайнай» үедэ Пхеньянай ба Сеулай хоорондо тогтоһон харилсаануудые һайжаруулжа, тон хүндэ хүшэр асуудалнуудые зүбшэлгын замда гараха гээшэ хоёр талын шиидхэхэ мүнөө үеын гол зорилго болоно. Нэн түрүүн хоёр гүрэнэй сэрэгэй хүсэнүүдые үсөөрүү[лхэ], да Корейһээ Холбоото Штадуудай ган сэрэгые гаргаха, эндэ асарагдаһан зэбсэгүүдые, тэрэниие абажа түхеэрэлгэнүүдые үгы хэхэ асуу шиидхэгдэхэ зэргэтэй. Тиин хоёр үгэ андалдаанай эхилһэн ушар Кор хад арал дээрэхи байдалые гурим арга боломжонуудые олгуулха бэ бодол түрүүлнэ. Хөөрэлдөөнүүд П ба Сеул хотонуудта ээлжээлээд ү дэхэ юм.

Дэлхэй дээрэ «хүйтэн дайе» сар лаар абтаһан хэмжээ ябуулганууд Европодо боложо байһан үйлэ хэ герман гүрэнүүдые нэгэдхэхэ талаар лагдажа байһан хүдэлмэри Азиин литическэ байдалда нүлөө үзүүлнэ. Тиимэһээ эндэ «хүйтэн дайе» сар онсо удха шанартай байна ха юм.

КНДР ба Урда Корей хоёрой хо үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөнүүд Влад хотодо боложо байһан уласхоорондо ралдаантай тудалдаа юм. Тус хура уряань гэхэдэ, «үгэ андалдаан, эб н дал, хани харилсаан» гэһэн үгэнүүд ха юм. Эдэ уряануудай мүнөө үеын хоорондын байдалда тон ехэ удха тай байһаниинь ойлгосотой. Ази энэ нютагай байдалые гуримшуул хүрэжэ ерэнхэй. Эндэ мүнөө үедэ хэ алхамуудай саашадаа аша үрэтэй б зэ гэжэ найдахаар. Ушар юуб гэхэ рейн хоёр гүрэнэй зүришэлдөөе сэр уласхоорондын байдалай һайжарх лөө үзүүлхэ ха юм.

Хөөрэлдөөнүүд саашадаа үргэ лэгдэжэ, Хойто ба Урда Корейн гү дэй нэгэдхэхэ сагые дүтэлүүлхэ бэ этигэнэбди.

МЕКСИКЭ: ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМ ТОДОРХОЙЛОГДО

Хорин миллион хүн зонтой Мехико хото эдэ үдэрнүүдтэ ногоон, сагаан ба улаан үнгэтэй үргэн ута тугууд, мүн тугхануудаар бүрхөөгдэнхэй гэхэдэ, алдуу болохогүй. Олон тоото автомобильнуудай хоорондуур шадамар бэрхээр ходорон гаража ябаһан үйлсэдэ наймаалагшын тэргэ дээрэшье тугханууд намилзана. Гурбан үнгэтэй национальна туг үйлсын тротуарһаа эхилээд, 50 дабхартай үндэр гэгшын гэрэй орой хүрэтэр татажа үлгөөтэй. Хотын гудамжануудые һүниндөө гэрэлтүүлжэ байдаг иллюминациин галнуудшье гурбан үнгэтэй.

Орондо эртэ сүлөө олгогдоһон үдэрые мексикынхид үргэнөөр тэмдэглэнэ бшуу. Байгша оной сентябриин 16-да тэдэнэр энэ һайндэрые 180-дахияа тэмдэглэбэ. Арбан юһэдэхи зуун жэлэй эхиндэ санаартан Мигель Идальго гэгшэ эгээл түрүүлэн Испаниин тогтооһон колониальна журамые унагааха гэжэ уряалаа бэлэй. Тиин эрхэ сүлөөгэй тэмсэлэй эхин табигдаа һэн. Тэрэ гэһэнһээ хойшо эрхэ сүлөө гэһэн үгэнүүд мексиканец бүхэнэй зүрхэндэ тон бүхөөр хадуугдан оронхой.

Энэ ороной түүхэдэ хүндэ хүшэршье үе тудалдаа. Хойто хүршэнь, Америкын Холбоото Штадууд мексикан арадай политическэ ажабайдалда ехэ хохидол үзүүлээ юм. 1845—48 онуудта американецууд Мексикын газар дайдые — Техас ба Калифорниие булимтаран абаһан байна. Һүүлэйшье арбан жэлэй туршада США Мексикэдэ амар заяа үзүүлээгүй гэхэдэ, алдуу болохогүй. Гэхэтэй хамта мүнөө үедэ Америкэдэ эсэргүүсэһэн ябуулганууд намданхай. «Янкинууд, гэртээ харигты!» гэһэн лозунгнуудшье үгы болонхой. Ороной политическэ ажал ябуулагшадай олонхинь хойто хүршэдөө хандаха эрмэлзэлтэй болонхой. Шиидхэгдээгүй олон тоото асуудалнуудые хүршэ гүрэнтэеэ зүбшэхэ һэдэлгэ тэдэнэр гаргана ха юм.

Шэл ба буладаар яларһан хотын буудалнуудые, уласхоорондын банкнуудай ба корпорацинуудай филиалнуудай байшангуудые автомашинын сонхоор харахадаа, Мексикэдэ иимэ олон шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии юм гээд ой ухаандашье орохогүй байха. Гэхэтэй хамта Мехико хотоһоо хоёр часай туршада ябаад байхадаа, үгытэйшүүлэй ажаһуудаг газарта хүрэжэ ерэхэт. Энээниие харахадаа, Европодо ажаһуудаг хүнүүд одоол гайхаха, гэлыхэ даа. Таряашадай ажаһуудаг шабар гэрхэнүүд, набшаһа намаагаар хушагдаһан индейцүүдэй хижинэнүүд, сар хүллөөд ажал хэжэ ябаһан таряашад ушарха. Одоол иимэ Мексикые реклама соо харахагүй байхат.

Хүгжэнги бэшэ оронуудтай сасуулбал, Мексикэ тэдэнһээ холо урда юм ааб даа. Латиин Америкын гүрэнүүд соо Мексикэ хүгжэжэ байгшадай тоодо оролсодог. Гэбэшье һүүлэй үедэ ороной экономикодо түйлагдаһан зарим тэды амжалта хадаа гүрэнэй эрхэ сүлөөгөө алдалгатай, зөөри зээлеэр үгэһэн хариин бан захиралтые дүүргэлгэтэй холбоотой гээд политигуудай, шэнжэлэгшэдэй хинь тоолоно. Мексикэ 80 миллиард лар хариин гүрэнүүдтэ үгэсэтэй, мексиканецуудай хүзүүн дээрэ буухан тай. Ороной экономикые США-гай д һээ дулдыдаха болгоһон ушар правительствын абажа байһан хэмж тэ хүн зоной этигэл найдабари түрү

Тиимэһээ «Эрхэ сүлөөтэй Мексикэ» уряа ороной анхарал татана. Энэ эгээл шухала асуудалнуудай нэгэнь лонхой. Политическэ партинууд, нүүд зүришэлдөөндэ оролсоно, хэбл арсалдаан болоно. Ороной президент линаса де Гортари гэгшэ сүлөөтэ ху наймаанай талаар США-тай хэлсээ гэһэн һэдэлгэ гаргаа юм. Иимэ хэлс талагдабал, мексикан эд бараан ам дэлгүүртэ гаргагдаха, хэдэн миллион лар валютаар, зээлеэр орохо, худал шэнэ 120 мянган газар бии болог хараалагдана. Харин президентын ганууды дэмжээгүйшүүл олон юм.

— Вашингтонтой нэгэ хараа ш болошоһон бүлэг хүнүүд оронииемн зээдэшье хүтэлбэрилөөгүй юм,— гэж ришэлдөөтэ хүсэнүүдые толгойлогшо темок Карденас гэгшэ мексикан м газетэнүүдэй нэгэн болохо «Уро Ме до» толилогдоһон статья соогоо б Мексикэдэ хурса гэгшээр табигдаж һан асуудалнуудые США-тай нэг шиидхэхэнь тон бэрхэ гээд һананаб оронойтмнай эрхэ сүлөө алдагдаха, тоной политикаһаа сүм дулдыданги бэшэ гүбди. Правительствын бари байһан шэглэлһээ арсаха хэрэгтэй. Б даа дэлхэйн бүхы гүрэнүүдтэй, нэн Латиин Америкын гүрэнүүдтэй харил болохо ёһотойбди.

Правительстватай зүришэлдөөтэ хүтэлбэрилэгшын эдэ үгэнүүдые д шэд бии. Куатемок Карденас ороно литическэ мэдээжэ ажал ябуулагшад гэн болоно. Тэрэ Мексикын президен һан Ласаро Карденасай хүбүүн. 1938 ондо Ласаро Карденас нефть промышленностиие гүрэнэй мэдэлдэ һан, тиигэжэ Мексикын экономическ лаар бэеэ дааһан байдалай эхи т байгаа бшуу. Эдэ алхамууд мүнөөш лотор мартагдадаггүй, тэрэ түүхэтэ хэрэг гэжэ тоологдодог.

Бэе бэеһээ дулдыдаһан энэ дэлх рэ дүүрэн эрхэ сүлөөтэй байжа б гү? Энэ асуудалда гүрэн бүхэн харк дэрхэ бээз. Мексикэдэ тохёолдоод ушар хүгжэлтын шэнэ харгы замууд дэрхые баадхана бшуу.

Леонид КО
Павел СЮ
(ТА

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай Политбюрогой России Федерациин бүхы коммунистнуудта, партийна организацинуудта хандаһан Хандалга газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаһанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба. Газетын олон тоото уншагшадай анхаралда «СССР-эй Госкомстат һэргылнэ» гэжэ статья байха.

«Уншагша — газетэ — уншагша» гэһэн ниитэ гаршаг доро уншагшадай һанамжа дурадхалнуудай суглуулбари номерой хоёрдохи хуудаһанда барлагдаа.

БАМ-ай Хэйто-Байгалай отделениин больница энэ барилгын сасуутан юм. Үнгэрһэн үедэ больницын ажабайдал ямараар хубилһан тухай хөөрэһэн врач Лоренцын тэмдэглэл номерто олоной һонорто ниитэлэгдэнхэй.

«Спорт — бүхы наһанайнь хэрэг» гэһэн гаршаг доро РСФСР-эй габьяата тренер Виктор Доминтой үнгэргэһэн хөөрэлдөөн номерой дүрбэдэхи хуудаһанда барлагданхай.

Түбэй телевидениин кинооператор Алексей Бабаджантай ТАСС-ай корреспондентын үнгэргэһэн хөөрэлдөөн, мүн лэ энэ хуудаһанда олоной анхаралда байха.

Сэнхир экран

ВТОРНИК, 18

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Мультфильм. 9.45—«Шуурган»—фильм-зүжэг. 12.25—Хүүгэдэй час (француз хэлэнэй хэшээлтэй). 13.25—Коллаж. 13.30—Время. 14.10—СССР-эй арадай артист Л. Сметанниковай концерт (15.15). 16.45—«Хубилган шэнэдхэлгын сагай хронико»—Чернобылиин хойшолонгууд тухай. 17.25—«ТелеЭКО» журнал. 17.55—Амар сайн, хүгжэм! 18.25—«Муза изгнания»—Чилиин соёлой ажал ябуулагшад тухай. 19.30—Время. 20.00—«Архивы времени»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 2-дохи сери. 20.30—Дипломатическа бэшэ хөөрэлдөөн. 20.55—«Рабыня Изаура», 7-дохи сери. 22.00—Время. 22.30—Шухала интервью. 22.40—«Вечер в таверне»—СССР-эй академическэ арадай хатарай ансамблиин зүжэг. 23.10—«Слово». Литературно-уран һайханай программа. 01.10—Шэнэ һонин (01.30).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.35, 10.35—Хүгжэм. 4-дэхи класс. 9.55, 10.55—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.05, 11.05—Француз хэлэн. 1-дэхи, 2-дохи жэл. 11.35, 12.35—Географи. 7-дохи класс. 12.05—«Манай саад». 13.05—«Шофер на один рейс»—2-дохи сери. 14.15—Ритмическэ гимнастика. 14.45—«Раскол». Хуушан шажанда шүтэгшэд тухай баримтата фильм. 15.30—«Карино»—5-дахи сери. (Польшо) — 17.10 — УЛААН-УДЭ—17.10—«Портной» — баримтата фильм. 18.00—«Зүүн Сибирь»—киножурнал. 18.10—Байгал. 18.20—«Эхэ нютаг» (августын 30-най дамжуулга). 19.05—Байкал. 19.20—«Байгал шадарай газар дээрэ». 20.10—«Эхэнэрэй соведүүд юу хэжэ шадахаб?» 20.55—Соносхол. «МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, бағашуул!». 21.15—А. Шнитке. Соната № 1. 21.35—Коллаж. 21.40—«Свешников», фильм-зүжэг. 22.30, 23.30 — РСФСР-эй, СССР-эй Верховно Соведүүдэй сессинүүд дээрэ. 00.30—Хоккей. ЦСКА—«Монреаль Канадиенс» (Канада). (02.40).

Кино Театрнууд

Бурятский драматическ им. Х. Намсараева
Гастроли Томского те го зрителя. «Золотой — в 10, «Замарашка»

Русский драматически
Гастроли Томского те го зрителя. «Гуд бай ка»— в 19-30.

«Дружба»
«Эгрета из слоновой в 10, «Друг в непо 11-50, 13-20, 14-50, 16 19-20, 20.50.

«Прогресс»
Красный зел —«Катаг 10-40, 11-20, 14, 15 19, 20-40. Зеленый лантик-Сити»— в 10, 20, «Мужчины-проказ 12, 16,10, 20-30.

«Родина»
«Пугало из чердачк — в 10, 16, «Модер 13-40, 18-10, 21-50, Виктора Цоя»—«Игл 20-20.

«Октябрь»
«Юнга со шхуны «Ко 9-40, 14-40, «Преступ туана»— в 11-10, 13, 20, 21-30.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79 п. Агинское 3-40-69. Директор издательств—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. п. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45
Заказ № 214.